1 . 6 . 3 . 4 .

Eiusd. Comment. in Thren. Jerem. Hamb.
1707 - 4. vid. D. J. au Nov. Vol. 16
Amst. Q Amst. ... ...
... ... 80. p. 138 et p. 165
Exercitat. biblicar. lib. IV Lips. 640 - 8
Commentar. in proph. minores ...
Lips. 688 ad 706 - 4. p. 137 lib. citat.

J. L.

D. T. O. M. A.

JOHANNIS TARNOVII

S.S. Theol. D. & in Academia Rostochiensi Professoris,

In Prophetam

NAHUM

COMMENTARIUS:

In quo textus

Analysi perspicuâ illustratur,
ex fonte Hebræo explicatur,
locis S.S. parallelis confirmatur,
à pravis expositionibus vindicatur.

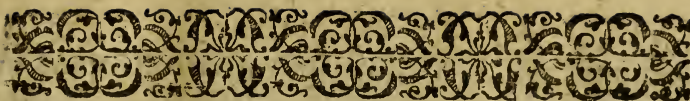
Usus verò in Locis communib⁹ ex ipsâ scripturâ natis & probatis indicatur.

Adjectus est in fine index verborum & rerum memorabilium.

Psalm 23, vers. 4.
שִׁבְטְךָ וּמִשְׁעַנְתֶּךָ הֵמָּה יְנַחֲמֻנִי׃

ROSTOCHI
JOHANNE HALLERVORDIO Impensas suppeditante, Typis Joachimi Pedani exscriptus.
Anno æræ Christianæ 1623.

JEHOVÆ
SACRUM.

PROLEGOMENA
IN NAHUMUM

זֶה יְנַחֲמֵנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ׃

AD Nahumum ex recensione hebræorum inter prophetas minores septimum explicandum quando accedimus, more nostro, sed solito brevius, quædam præfabimur, visuri, *quis, quid, quando, quibus, quâ accasione, quo fine, & quotuplicia* prophetaverit. προλεγόμενα 7.

I. Nahum *quis* fuerit, paucis ipse indicat in suæ prophetiæ titulo, nempe *videns* seu propheta *ex Elkosch*, viculo Galilææ (ut in h.l. scribit Hieronymus) oriundus. Hebræũ nomen נַחוּם si interpretari velis, significatione idem est, quod נֹחֵם i. e. consolator, cum à Rad. נָחַם i. e. consolatus est, utrumq; sit deductum, illud integrâ, hoc per apocopen Gen. *5,29.* literâ ultimâ rescissâ. Et hic quidem omen nomen habet, siquidem pijs Judæorum reliquijs fuit magno solatio hoc ejus vaticinium: in quo

1 Quis hic propheta & nominis ἔτυμον.

II. Immensam Dei potentiam describens Assyrijs primùm ultionem divinam & interitũ prædicit: omnes eludẽdi hujꝰ divini judicij vias præcludit, & præsidia adimit, ex hostiũ, quos immissurus est, formidabili descriptione, atq; exemplo aliarũ civitatum æquè potentiũ, Deo fore longè facilimam harum minarum executionẽ docet, videlicet ut exscindatur Nineve, & imperium ad Chaldæos transferatur, quæ omnia faciunt ad consolationem piorũ

2. Summa prophetiæ,

Judæorum, quibus multa mala Assyrij intulerant. quomodo veri prophetæ Nahum fungitur officio, securis legem, pavidis conscientijs Evangelium proponens.

3 *Quando.* III. *Quando* vixerit, non indicatur. Si argumentum libri respiciamus, maximè probabilis est eorum sententia, qui putant, quod sub rege Hiskia & sequentibus aliquot prophetaverit, sicut latiùs cum Deo in explicatione historiarum, quas attingit, deducetur.

4 *Quibus.* IV. *Quibus* prophetaverit, & contra quos, obscurum esse illi non potest, qui ultimum, & primum capitis primi versum inspexerit, de quibus postea.

5 *Quâ occasione.* V. *Occasio* hujus fuit, Assyriorum in Judæos crudelitas, & horum calamitas, de quâ illi effusè lætabantur, hi verô valdè angebantur.

6 *Quo fine.* VI. Igitur *hoc fine*, tum Dei jussu prodijt hic Nahumus, ut illis exitium, hisce lætum ex tantis malis exitum annunciaret. Scripta a; est hæc prophetia ad nostram doctrinam multiplicem Rom. *15, 4.* 2. Tim. *3, 15.* 16. quam in singulis deinceps videbimus. D. Apostolus suo nobis præit exemplo, quando ex capitis primi v. ult. vocationem verbi divini ministrorum esse necessariam probat: Rom. 10, 15.

7 *Partes prophetiæ.* VII. Non nunc προλεγόμενα concludem9, ubi dispositionem hujus prophetæ generalem exposuerimus, quæ est hæc: Prophetiæ summa constat hoc Enthymemate. D: 9 est zelotes adversus impios Ecclesiæ hostes c. 1. v. 2. *3.* & bonus erga pios hujus cives: Ergo hos salvabit, v. 7. illos perdet unà cum loco suo v. 8. quod postea per sua membra latiùs explicatur. Prius de hostibus Assyrijs, prædicendo communiter interitum omniũ, v. 9. singulariter regis ipsorum cladem v. 14. quæ amplificatur contrario, videlicet:

licet Judæorum gaudio, v. 15. Posterius de loco, hoc est, civitate Nineve, cujus excidij denunciatio constat Narratione c. 2. & Confirmatione v.3. Illius membra principalia sunt duo; Unum descriptio, quâ comprehenduntur I. Antecedentia, ubi depingitur hostilis adventus v.1. 2. & exercitus v.3.4. II. Resipsa, nempe oppugnatio v.5. ac expugnatio v. 6. III. Consequentia v. 7. seqq. Alterum membrum est clausula Epiphonematica v.13. Hæc, confirmatio, quæ c. 3. continetur, partim veras excidij causas ponit, injustitiam v.1.2. 3. & Idololatriam v. 4. 5. 6. 7. partim falsas fiduciæ causas tollit. vers. 8. seqq. de quibus postea in ἀναλύσει specialiori.

CAPUT PRIMUM.

Argumentum.

Summma.

DEus in hostes suos populiq; sui malificos potentissimus & severissimus: In bonos vero & fideles gratiosus, minatur vastitatem civitati Nineve, imò toti Assyrorũ regno, & hinc Judæos consolatur, quod minime ab horum duce Sennacheribo sint capiendi, sed ejus mortẽ citò audituri, & deinceps tranquille sua festa celebraturi.

Ἀνάλυσις popularis.

Partes capitis alij populari modo constituunt quinq; ita ut sint in I. prolegomena quædam. II. Thesis, Deum irasci hostibus suis, eosq; vindicaturum. III. Antithesis, Deum suæ Ecclesiæ curam agere, eamq; defensurum. IV. Conatus & Machinationes Assyriorum contra Judam Deum repressurum. V. Evangelij concionem in Juda inchoandam esse, nimirum tempore Messiæ, quomodo à posteriori docet, eos tam diu esse conservãdos. Nos duas faciemus partes, ἐπιγραφὴν καὶ περιγραφὴν. Illa complectitur prophetiæ hujus materiam seu argumentum, formam & modum

alia. partes duæ 1 ἐπιγραφή.

2. πρo-φητεία continetur Enthymemate: Ejus antecedens, hujus membrum 1.

modum revelationis, & causam instrumentalem, per quam est divulgata v. 1. Hujus summa hoc continetur Enthymemate, Deus est zelotes adversus impios, & bonus erga pios. E. illos perdet, hos salvabit. Hæc vero particulatim explicantur, Nam antecedentis *pars prior de zelo & æstu iræ divinæ adversus Ecclesiæ hostes* proponitur v. 2. amplificatur I. occupatione, quam solvit distinctione objectorum: Est quidem bonus Deus, sed non ita, ut absolvat perseverantes improbos v. 3. II. Effectorum iræ Dei enumeratione, quæ fit generatim in fine v. 3. & speciatim, siquidem Deus mare arefacit v. 4. montes commovet, orbem concutit, v. 5. homines consumit v. 6. *Pars posterior de bonitate & amore Dei erga pios* v. 7. parte priori. Porro consequentis in Enthymemate pars una, *de salute piorum* explicatur v. 7. parte posteriori. Altera *de perditione hostium* proponitur *in universum* v. 8. exponitur per membra, quorum primum de hostibus Assyrijs in hoc capite absolvitur, prædicendo primùm communiter interitum omnium, quem proponit v. 9. initio, exponit, prius, modo unâ vice vos consumet, v. 9. posterius, similibus tribus v. 10. & causis, impulsivâ, quæ sunt peccata hostium, v. 11. ac finali, quæ est Ecclesiæ liberatio v. 12. 13. Deinde *singulariter de rege ipsorum* tradit, quod Deus sit ipsius nomen deleturus, idololatriæ instrumenta aboliturus, sepulchrum in templo dispositurus, & famam vilem redditurus v. 14. quæ amplificat â contrario, nempe securitate & pace Judæorum, quam describit â factis & causâ, nempe interitu hostis, v. 15.

2. & Consequens: ejus membrum 1. 2.

PARS PRIOR.

Inscriptio libri hujus

Vers. 1.] Inscriptio hujus prophetiæ ita habet: *Prophetia onerosa Nineves*, Assyriorum metropoleos, per quam

tamen

tamen Synecdochicè totum intelligitur regnum, *Nahumi Elkoſchæi liber viſionis* ſeu prophetiæ, per viſionem ſupernaturalem à Deo oſtenſæ, Obad. 1. Prophetia onerosa in textu hebræo dicitur מַשָּׂא à נָשָׂא i. e. ſuſtulit, portavit, propterea quod ſignificat nuncium triſtem & minarum plenum, qui eos, contra quos eſt ſublatus, premit, ut pondus magnum, dum ſcelera corripit, & pœnas ferendas denuntiat, eſtq́ communis triſtium prophetiarum titulus. Vide Jeſ.13,1. & 15, 1. 6. & 17, 1. & 19, 1. & 21, 1. 11. 13. Jer. 23,33. 34. ſeqq. Hab. 1,1. Zach. 9,1. & 12,1. Mal. 1,1. Hoc loco verò in ſpecie eſt contra Nineven & Aſſyriorum regnum directa hæc comminatio; quomodo genitivi recti apud Hebræos ſæpè paſsivè ſignificant, ut prophetia Nineves ſit de Nineve, vel contra eam directa, quod & ſequentia ſatis demonſtrant. Eſt enim hæc viſio velut fecialis epiſtola, qua Nahum nomine ſui Imperatoris ſummi, i.e. Dei, bellum Aſſyrijs indicit, quem propterea ſtatim deſcribit, conſiliumq́ ejus & cauſas iræ commemorat, belliq́ modum ac progreſſum ſubjicit. Quod de conſtruxione dixi, valde illuſtratur ijs quæ habet *Lutherus b. m. in cap. 2. Galat. v. 7.*

מַשָּׂא *quid ſit.*

LOCI COMMUNES.

Ex verſu 1.

I. *Prophetia onerosa*] Cum Deus per prophetas hominibus peccato pollutis & graviſſimas pœnas promeritis excidium futurum pronunciat, & vult, ut pœnitentia acta illud evitent, illos abſoluto aliquo decreto perdere non conſtituit; vide Amos 3, 6.7.8. & Jon 1. 2. & diſcunt hîc verbi divini miniſtri, non tantum ſuum eſſe proponere Evangelij promiſsiones, ſed etiam minas legales, qua de re pluribus dictum eſt in Amos 1, 2. L. C. 2.

Deus malum prædicit ut caveatur.

II. Ni-

Peccata arguenda sunt ἀπροσωπολήπτως

II. *Nineves*] Cum propheta hic vaticinatur contra Nineven urbem longè maximam, docemur, verbi præconum esse, ut sine προσωποληψίᾳ libere loquantur, testantes parvo & magno, quæ sunt in Mose & prophetis, exemplo Pauli Act. 26, 22. 26. Johannis baptistæ, Matth. 14, 4. Nathanis, 2. Sam. 12, 7. Eliæ 1. Reg. 18, 18. & 21, 19.

Docenda sunt divina.

III. *Liber visionis*] Id tantùm docendum est in Ecclesia, quod Deus in sacris ostendit literis 1. Pet. 4, 11. Act. 26, 22. Jes. 8, 20.

PARS POSTERIOR.

Jehova potens.

אֵל

Zelotes.

Vers. 2.] Et satis benè propheta potentissimæ monarchiæ denunciaturus excidium ter maximi rerum omniũ monarchæ justitiam & potentiam prius commendat hoc modo: *Deus fortis*, heb. אֵל, δυνατὸς καὶ ἰσχυρὸς ab אֵיל id est, fortitudine ac virtute, quæ omnis in & ab ipso, ut eum opponat diis gentium, qui nihil sunt, nihil possunt Ps. 115, 3. qua de re dictum est in Jon. 2, 8. *Zelotes* Exod. 20, 5. & 34, 6. qui in cultu suo non fert rivalem, & pro Ecclesia suâ sponsa ad iram concitatur, cum eam indignis tractari modis videt, vide Joel. 2, 18. Quando enim Assyrijs Deus tanquam virga uti in castigandis Judæis decreverat, ipsi pro sua libidine Dei populum perdere constituerunt, quod Deus jam sepuniturum minatur, Confer Jes. 10, v. 5. 6. 7. seqq. Zach. 1, 14. 15. neq; tantùm zelo accenditur Deus, verum etiam suas minas potenter exsequitur, siquidem *ultor est Jehova* Ps. 94, 1. certissimus, inquam, *ultor est Jehova* super impœnitentes, & gravissimè ac vehementissimè excandescens, heb. בַּעַל חֵמָה i. e. *Dominus excandescentiæ*, ille ad quem jure hujus rei pertinet dominium, quiq; suam rectè potest moderari iram, ne injustè irascatur, sicut בַּעַל כָּנָף avis dicitur,

בַּעַל חֵמָה

quæ

quæ pennis valet, & pro libitu ijs rectè uti potest, de quo loquendi genere vide *Drus. l. 10. obs. c. 22. & Lexicographos in voce* בַּעַל. Quin etiam ad mysterium Trinitatis pro tempore obscurius indicandum & ad magnam ἔμφασιν & asseverationem indicandam idem ter propheta hîc repetit, *ultor est Jehova in hostes suos*, quippe qui sunt Ecclesiæ hostes, quæ est Dei peculium, sic infra v. 9. nec facilè aut citò deponit iram, contra illos conceptam, sed eam *asservat in inimicos suos*, & qui criminum, quæ pœnitentes admiserunt, memoriam ad pœnam non retinet, is impœnitentium suorum hostium injurias in memoria semper habet recentissimâ, ne pij, quando hoc & similia prophetarum vaticinia aliquandiu differre vident, Deum suæ iræ oblitum credant. In textu autem hebræo ex hebraismo notissimo deest nomen conveniens ex præcedentibus & contextu toto supplendum quomodo verbum נָטַר alias simpliciter positum de iræ asservatione usurpatur Lev. 19, 18. Jer. 3, 5. 12. Psal. 103, 9. Confer Mich. 7, 8. ubi similem habuimus phrasin.

Cur ter idem repetatur.

נָטַר *asservavit iram.*

Vers. 3.] Sed quia hic objici poterat illud in scriptura de Dei longaminitate & misericordia, πολυθρύλλητον, propheta jam statim præoccupat, *Jehova quidem longanimis est*, heb. אֶרֶךְ אַפַּיִם i. e. latinè, si velis interpretari, longus seu tardus irarum (de qua phrasi diximus Joel. 2, 13.) & *magnus virtute* hebr. גְּדָל־כֹּחַ magnus roboris (ita ut major sit ἔμφασις in rectione horum verborum) ne quis putet talem Dei longanimitatem, patientiam & punitionis exspectationem esse ex defectu virium, sed ita habendum, quanquam Deus posset improbos, si vellet, uno momento & dictum factum perdere, qua est virtute & robore, tamen differt pro sua lenitate summâ pœnam, ut habeant resipiscendi spatium; quod si obstinati negligunt,

Deus longanimis.

 Com-

Compensat longas post gravitate moras,

נַקֵּה לֹא יְנַקֶּה quandoquidem per ejus justitiam *fieri non potest, ut omnino absolvat* nocentem, tanquam innocentem, imò absolvendo eum non absolvet, h. e. si hebraismum explices, ullo pacto non pronunciabit innocentem, coram quo innocens, si stricto jure cum eo velit agere, non est innocens, Exod. 34, 7. *Buxt. thes. 463.* Græci suo modo per participium quodammodo hanc locutionem adumbrant h. l. ἀθῳῶν οὐκ ἀθῳώσει. Quæ verò hujus severitatis causa? Hæc scilicet, quoniam cum perfractis peccatoribus Jehovæ via & administratio est valde formidabilis & potens, *cum turbine & procella,* & proinde coram eo improbus non amplius erit Prov. 10, 25. qui est velut stipula, Psal. 1, 4. Deus enim in cœlo est, & quicquid vult, facit Psal. 115, 3. inceditque (si ἀνθρωποπαθῶς de eo velimus loqui & cogitare) per nubes, ut homines per terræ pulverem, celerrimeque progreditur, ut nubes in aere volantes, Jesa. 19, 1. & 60, 8. & sic *nubes pulvis pedum ejus est,* dum disponit densas nubes in vehiculum suum Psal. 104, 3.

Nubes pulvis pedum Dei est.

Mirabilia in naturâ Deus facit.

Vers. 4.] Hujus verò potentiæ Dei hactenus descriptæ effecta quædam porrò explicat, quæ in elementis cernuntur, aquâ præsertim & terrâ, ejusque partibus firmissimis montibus, quos non tantùm sæpe suo honore Deus privat v. 4. sed etiam quandoque commovet, & de loco transfert v. 5. ubi observatio tenenda est illa, quod scriptura in prophetis sæpè commemorare soleat mirabilia in natura, quæ tamen à Deo solo fiunt, ut istis malos terreat, vide supra Amos 4, 13. & 5, v. 8. Deus enim est ille potens monarcha, qui *increpans mare arefacit,* subitò Jes. 50, 2. & *omnia flumina cum vult, exsiccat,* sicut testantur exempla; quæ vide

Exod.

Exod.14, 22. Iof.4. 2. Reg.2. Pfal 66, 6. & 106, & 107. Plin. l. 2. nat. hift. c. 85. & 103. & in N. T. Marc.4, 39. Luc,4, 34. (ubi verbum hebræum גָּעַר per ἐπιτιμᾶν optime explicatur) idem Dominus potens eft in terra, fiquidem facit, ut *languefcat Barfchan & Carmel* montes fertiliffimi & amœniffimi, vide Joel.1, 10. 12. Amos 4, 1. Mich. 7, 14. & *flos Libani languefcat*, omnis ejus honor ac decor in floribus, arborumq; folijs pereat.

גָּעַר ἐπιτιμᾶν

Verf. 5.] Quin & ipfi montes commoventur ab eo, metuq; divinæ potentiæ contremifcunt Exod. 19, 18. Pfal.18, 8. & 68, 8. & 114, 4. & 29, 5. 6. Matth. 17, 20. Amos 4, 13, & *colles fefe diffolvunt*, Pfal. 46, 7. & 97, 4. 5. Mich. 1, 4. Amos 9, 13. & in terræ motu *ipfa tellus fe attollit à confpectu ejus*, hoc eft, metu ejus (ut hunc hebraifmum explicuimus in titulo pfalmi tertij). & cohorrefcit *orbis habitabilis* cum *omnibus habitantibus in eo*, quæ certè funt mira, fed tamen vera divinæ potentiæ effecta, in quibus hîc fubeft vis argumenti à magis ad minus: fi enim Deus, cum vult, elementa poteft mutare, quomodo non pofsit regnum Affyriorum, cum libet, evertere! Unde meritò generalis hæc fequitur conclufio: nihil igitur Deo poteft refiftere, cujus ira eft velut ignis omnia confumens.

Creaturæ metu divina potentia contremifcũt.

Verf. 6.] *Coram indignatione ejus quis fubfiftat*, aut in ftatu fuo permaneat? *& quis confiftat in æftu iræ ejus?* nullus quidem, quantumvis potentifsimus, qualem negativam refponfionem in fcriptura talis affirmata innuit interrogatio. Nam quis pofsit effe coram eo falvus, quum *excandefcentia ejus copiosè effunditur*, velut pluvia cum tonitru, & *velut ignis* in fulmine accenfus quomodo Deus ipfe ignis confumens appellatur Deut. 4, 24. Hebr. 12, 29.

Interrogatio affirmativa.

נִתְּכָה
Alluditur ad eversionem Sodomæ & diluvium.

& ira ejus accendi & extingui dicitur Jer. 44, 6. & 7, 20. 2. Chron. 34, 21, 25. & hebræum verbum נִתְּכָה quod h. l. adhibetur, de pluvia largiori, quæ funditur super terram, usurpari solet, Exod. 9, 33. 2. Sam. 21, 10. Job. 3, 23. & omninò alludere videtur propheta his verbis ad historiam eversionis Sodomæ, quando copiosè effusa est pluvia sulphuris & ignis Gen. 19, 24. sicut paulò post v. 8. ad historiam diluvij digitum intendit. Cum verò ita Dei excandescentia effunditur, *ipsæ rupes evertuntur ab eo* Matth. 27, 51. Jer. 4, 23. 24.

Deus bonus est bonis.

Vers. 7.] Et sic Deus in suos hostes malos est potentissimus: jam videamus, quàm bonus & gratiosus idem sit erga bonos & timentes sui. Nam quanquam *Jehova* est malis formidabilis ex justitia, tamen *bonus est* bonis ex misericordiâ, cum benigno benignum, & cum puro purum se præbet, ut cum perverso eluctatur, Ps. 18, 26. 27. & quia illis bonis, quos ipse de mundo elegit, Joh. 15, 19. multum calamitatum semper obvenit in hac vita, ipse his *robori est*, vel potius, ut habent verba hebræa ἐμφατικωτέρως, in robur, Buxtorf. thes. 454 455. *tempore angustiæ* Psal. 91, 15. quando

יֹדֵעַ

animùm eorum contra mala obfirmat, ne desperent, quia *agnoscit*, novit cum affectu & probat (sicut prolixè de verbis notitiæ apud Hebræos, eorumque significatione in scripturâ ustatâ dictum est in Psal. 1, 6.) ita ut juvet & nunquam deserat, nec sinat perire (sicut eos, quos scientia approbationis non novit Matth. 7, 23.) fide *se recipientes ad ipsum*, ut

חֹסֵי

pulli gallinacei sub alas gallinæ, quæ est vocis hebrææ emphasis declarata Ps. 2. ult. & 5, 12. sicut in hac ipsa re, de qua agit propheta, rex Hiskia exemplo est 2. Reg. 18, 5. 2. Chron. 32, 8. & Lothus in deletione Sodomæ Gen. 19. quia semper firmum illud fundamentum Dei subsistit, habens hoc sigil-

lum,

Illum, Dominus novit i. e. probat, curat, tuetur eos, qui sunt ipsius 2. Tim. c. 2 v. 19.

Assyriis par pari referetur.

Vers. 8.] Hactenus θέσις, sequitur ὑπόθεσις, in quâ propheta, quæ supra dixit de potentia Dei, ad Assyrios accommodat, iisq; par pari relatum iri ex pœna talionis minatur, ut, quod alijs fecerunt, id ipsis, Deo mirabiliter ita dirigente, nunc accidat, cum prædicit fore, ut quemadmodum exercitu suo Judæam aliasq; ditiones pervaserunt, sic terram eorum Chaldæi invadant, & ut ipsi multas deleverunt urbes, sic illorum metropolis Nineve deleatur, quam cladē insigni metaphorâ ab aquis desumptâ inundationem seu diluvium nuncupat, sicut Ps.32, 6. eadem vox omnis generis calamitates denotat, quemadmodum & vox aquæ, Ps. 18, 17. & 32, 6. & 69, 2. 16. & 124, 4. 5. & 144, 7. & Esaias c. 8, 8. hanc eandem expeditionem atq; irruptionem bellicam, sicut & Dan. c. 11, 10 40. similem belli apparatum appellat exundationem: Sic autem habent prophetæ nostri verba: Itaq;, cum Deus tantùm paternè curet fideles, *inundatione tandem prorsus pervadente*, postquam sæpe bellorum fluctibus infestata est Nineve; *affecturus est Deus consummatione*, & omnino internecione delebit, Jerem. 4,27. & 5, 10. & 30,11. & 46, 28. Ezech. 11, 13. & 20, 17. *locum illius*, Nineves inquam, urbis illius maximæ Jon. 1,2. & 3,2.3. quod in textu hebræo affixum fœmin. generis satis innuit, quod ad præcedens masculinum referri haud potest. ubi nota, quod in scriptura sæpe rei alicujus locus perire dicatur, cum perit ipsa Ps. 37, 35.36. Dan. 2,35. Apoc. 12, 8. & 20, 11. & in urbe illa *inimicos ejus*, puta populi Dei, de quo versu præcedente ירדף *persequi faciet Deus tenebras*; h. e. immittit omnis generis calamitates maximas, quibus mandabit, ut hos ma-

Inundatio & aquæ notant aliquando calamitates.

Nineve evertetur.

Locus rei perire dicitur, quū ipsa perit.

 los

Tenebræ i. e. calamitates:

los persequantur, quæ scripturæ stylo tenebræ dicuntur, ut supra aliquoties probatum, vide Ioel. 2, 2. Mich. 7, 8. Quomodo autem Nineve, antequam planè inundatione hac pervadente prorsus deleretur, bellis sit attrita & fracta, apud alios licet videre historicos & vel hinc licet cognoscere, quod primùm Phraortes rex Medorum eam diutissimè obsessam, & Cyaxares filius ejus post eum tenuerint. Deinde à Scythis occupata est in ea expeditione, cujus meminit Ieremias *c. 49.* 34. Tertio à Cyaxare iterum debellatis Scythis fuit capta, ac tandem, ne amplius Assyrij freti hujus urbis oportunitate contra Medos rebellarent, ab Astyage eversa est, sicut hoc loco alij copiosiùs id explicant.

Nineve bellis fracta.

Vers. 9.] Cum verò consumtione affecturus sit Deus Nineven, & facturus, ut sui populi hostes persequantur varia infortunia, quid *est*, quod vos, ô Assyrij, & inprimis Ninevitæ (ad hos enim sequens directa est apostrophe) *cogitetis, & adversus Jehovam* consilium capiatis? quando de ejus populo perdendo deliberatis, & contra Ecclesiam multa molimini, quæ Deus audit & cognoscit Zeph. 2, 8. cum vos corde & ore ita proloquimini, quod is nequeat suum populum contra vos defendere, 2. Reg. 18, & 19. & 2. Chron. 32. an putatis, eum non posse perficere, quod minatur? Ecce ut dixi, *consumtione vos affecturus est*, imo, ut habent verba hebræa, consummationem ille est faciens; i. e. quam celerrime facturus, ac tam certò, ac si jam faceret, quomodo sæpe in lingua hebræa præsens pro paulo post futuro poni alias multis exemplis probavimus. Nunc vide Amos 2, 13. Ion. 1, 3. Adde Gen. 19, 13. 14. & 48. 21. & 50, 5. 24. Exod. 12, 33. 1. Mach. 1, 6. Actor. 27, 6. Matth. 3, 10. & 17, 11. 1. Corinth. 15, 35. Chemnit. p. 2. Harm. Evang. l. 3, p. 54. 55. Et ne putetis,

Benoni pro paulò post futuro.

tetis, posse fieri, ut sicut antehac factum est aliquoties, vires recolligatis, jam ita vos affliget una plaga, ut non opus sit iteratione 1. Sam. 26, 8. *non surget bis angustia*, quia primâ clade plane perdimini, propter obstinatam vestram malitiam, cum suos Deus castigare solet modicè, & cum quadam mensurâ, Ier. 10, 23. 24. & 30, 15. Esa. 28, 24. & 48, 9. 10. 11. Hæc explicatio se magis mihi probat, quàm altera vulgata; quasi hæc sint dicta de Israelitis, quod eorum hostes non sint duplici potituri victoriâ, nec ipsi bis eadem afficiendi clade: Prior enim expositio scopo prophetæ magis quadrat, & ex loco parallelo paulò ante adducto confirmatur, ut taceam, quod etiam omnia ita melius cohæreant, sicut & sequens similitudo triplex innuit, quâ omnimoda Assyriorum adumbratur deletio, quos alloquitur propheta, non autem pios. De reliquis vide *Exerc. bibl. edit. 2. p. 146. 147.*

Non surget bis angustia, est comminatio, non consolatio.

Triplex similitudo.

Vers. 10.] Prima desumpta est à spinis, quæ colligatæ in fasciculum, simul comburuntur, ita ut nihil ex illis supersit: Secunda ab ebrijs, qui facillimè superantur & trucidantur: Tertia à stipulâ, quæ nullo negocio incenditur & facillime à flamma prorsus absumitur. Nam adhuc parum restat temporis (siquidem particula עַד hoc loco pro עוֹד ponitur: ut Iob. 1, 18. Psal. 94, 13. Ion. 4, 2.) tum *æquè ac spinæ* perplexæ Psal. 58, 9. *perplexi* & impediti erunt Assyrij, foris ab hoste circumclusi, & intus cum animis suis inextricabilibus implexi difficultatibus, ita obstupefacti, ut nesciant omnino, quid consilij capiant. Confer Zephan. 2, 13. Esai. 33, 12. Mich. 7, 4. Nam velut spinæ, cum sunt ita implicatæ ut dissolvi facile non queant; simul à rustico conjiciuntur in ignem: Sic Deus hos, qui seipsos rebus intricatis implicuerunt, simul in belli flammam projiciet, ut tam facile capiantur,

1. à spinis.

2. ab ebriis

3. à stipulâ.

עַד i.e. עוֹד

Impij comburuntur.

Merum ira divina. antur, *tanquam si mero obruti essent, & planè inebrietati,* somno vinoq; sepulti, mero verò iræ divinæ, vide Obad. v. 16. & confer exemplum Dan. 5. *Sic consumentur, velut stipula arida planè* & plenè, de qua similitudine in scriptura sæpe occurrente, vide supra Joel. 2, 5. Obadi. v. 18. Confer Job. 41, 21. Ps. 83, 14. Esa. 40, 24. & 47, 14. Jer. 13, 24.

Impij ut stipula.

Vers. 11.] Et ne possis conqueri de rigore hujus judicij, ô Nineve (ad quam se jam convertit Nahum) *ex te prodijt cogitans contra Jehovam* (ubi se refert propheta ad vers. 9. & hîc illud אֶל per עַל exponit ut Mich. 4, 3.) *consultor nequam,* qui omnibus justi & æqui ruptis repagulis malitiæ laxavit habenas, quasi sine omni jugo legis esset, unde vox hebræa composita esse videtur בְּלִיַּעַל, q. בְּלִי עוֹל vide in Psal. 2, 3. Per hunc vero consultorem nequam alij intelligunt in individuo Sennacheribum, qui consulebat populo Dei, ut se dederent, quod Deus eos liberare non posset 2. Reg. 18. 2. Chron. 32. Esa. 36. Alij verò in specie omnes, quotquot ex Assyrijs contra Israelitas mala cœperunt & dederunt consilia, ut Pul, Tiglath-pileser, Schalmanasar, Esarchaddon reges, eorumq; consiliarij. Cum vero rem & materiam subjectam considero, magis probo priorem explicationem.

אֶל pro עַל

בְּלִיַּעַל

Quis ille h. l. 1. 1.

Vers. 12.] Dicat vero quispiam, cum audit, quod Deus sit afflicturus tam graviter Assyrios; At Deus etiam suum populum severissimè tractavit sæpius? Respondet propheta, hunc castigavit paternè, illos est eversurus, quod ut tantò melius percipiant Israelitæ, deinceps ad Jerosolymam se convertit, cui in persona Dei omnia læta ac fausta, Assyrijs vero tristitia vaticinatur. *Sic ait Jehova, etsi in pace degant Assyrij, & ampli sint* potentiâ, multiq; numero, tamen ita

Pij castigantur, impij perduntur.

attondebuntur ac ille, qui *transijt* & perijt, sed contra, *ut afflixi te*, ô Jerosolyma, sic *non amplius sum te afflicturus*, h. e. diu prosperitate & pace optimâ frueris, vide Joel. 2, 19. Hunc sensum puto hujus loci simplicissimum, quem multi malê, & plerique interpretes variè reddiderunt, inter quorum interpretationes hæc videtur quàm proximè ad textum & hanc nostram accedere, quàm Junius habet: si pacem coluissent, nec populum meum tam crudeliter tractassent, ita etiam ampli fuissent Assyrij, non sic planè attriti, aut certè leviter saltem clade affecti, ac si fuissent ita tonsi, ut gramen, vellus, vel pili capitis, ut possint denuo succrescere, non truncati, non perditi, quales jam sunt, sed quasi transivisset malum, te verò ut afflixeram, non amplius ita sum afflicturus, sed prosperitas tua erit firma Esa. 48, 18. Verum si vocum quarundam tondendi seu abradendi Esa. 7, 20. & transeundi Psal. 37, 36. & 141, 10. Jacob. 1, 10. emphasin, Prophetæ scopum, & subjectam materiam respicimus, prior expositio priores tenebit facile, cui adjice h. l. illud Hieronymi in h. l. quomodo numerus capillorum acutæ forfici non repugnat, ita numerus adversariorum Dei succisione facilè tollitur, & videbis tondere hoc loco in malam partem, ac de hostibus accipi, sicut & Lutherus b. mem. reddidit.

Junij explicatio.

Tondere transire.

Vers. 13.] Hæc autem est prima differentia inter afflictionem Israelitarum & Assyriorum, quod illos Deus castiget modicè & ad tempus, hos planè perdat, & æternùm: Altera nunc subjicitur, quod illos sit erepturus, hos non item, quæ tamen etiam per Apostrophen ad populum Israeliticum profertur hoc modo, *Nunc vero fracturus sum*, inquit Deus, *lorum istius* Assyrij, & jugum seu imperium

Frangere lorum.

Psal. 125, v. 3. 4. & 129, 4. Esa. 14, 5. Zach. 10, 10. *a super te*,
hebr. מֵעָלָיִךְ h. e. ne incumbat tibi deinceps, ita ut particu-
la מִן h. l. etiam sit negativa, ut prolixè declaratum est Jon.
4, 3. & sequens ἐξήγησις idem clamat, *& vincula tua* (i. e.
tibi imposita, quoniam pronomina adfixa adjuncta nomi-
nibus tam passivè, quam activè accipi posse, alias probatum
dedimus) *disrumpam*, ne amplius sis Assyriis subjectus. Phra-
sin hanc vide Psal, 2, 3. & confer cum hac promissione even-
tum Esdr, 1, 4. 2. Chron. 36, 22. 23 descriptum.

מִן negativè.

Vers. 14.] Hujus sententiæ confirmatio apponitur per
apostrophen ad Sennacheribum directam, cujus cædem
nunc prædicit Propheta, quod Deus decreverit ipsum per-
dere, memoriamq́ nominis penitus abolere. *Præcipit enim
Jehova* suo exercitui cœlesti & terrestri *contra te*, ô Ninevita
insolens, supra v. 11. miserè trucidaberis & memoria nomi-
nis tui hactenus celebratissimi prorsus obliterabitur, *non
seretur* in sermone *de nomine tuo amplius*, è domo Deorum
tuorum Nisroch. 2. Reg. 19, 37. Esa. 37, 38. per Chaldæos
*exscindam idolum, sculptile omne & fusile, ibidemq́ dispo-
nam sepulchrum tuum*, ut non obscurè innuat, in templo
eum interfectum iri â filijs, & hoc futurum est, *post quam*
accepta insigni illa clade, & militum strage *vilueris*, qui eras
adeo celebris per totum terrarum orbem Jes. 10, 12. 13. & 14,
25. & 37, 37. Jer, 49, 34.

Sennacherib. interficietur inglorius.

Vers. 15.] Hoc cum jam fuerit â Deo completum, tum
demum in Israelitarum animis exorietur lætitia, tam tre-
mendum, tam mirabiliter cæsum esse hostem, ut non im-
meritò hoc epiphonemate caput primum concludat Pro-
pheta: *Ecce*, inquit, & benè, in re subita inopinata & in-
provisa, *super his montibus*, qui in Judæa plurimi sunt, *pedes*

Evan-

Evangelizantis, lætum adferentis nuncium & *promulgantis pacem*, prosperitatem & tranquillitatem externam typicè, in Christo verò pacem internam, qui verè est pax Mich. 4, 3. 4. & 5, 5. (Qui loci utiliter cum hoc possunt conferri) quandoquidem more prophetarum, qui ibidem declaratus est copiosius, à terrenis ad cœlestia, à corporalibus ad spiritualia hic Nahum progreditur, à minus ad magis sic colligens: Si lætus de interitu hostis Sennacheribi est nuncius, quantò erit lætitior Evangelij de Christo nuncius, & de diaboli reliquorumq; infernalium & spiritualium inimicorum subjectione per Christum parta. Vide & Confer Esa. 52, 7. Rom. 10. 15. Sic autem *dicet* ille Evangelizans:

Pedes evangelizantis.

tempore Christi.

Nunc est canendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus.

ô Juda, quod *hactenus* per bellum non licuit, nunc *celebra festa tua*, aut, ut aliquo modo adumbremus hebraismum, feriare ferias tuas *Buxt. thes.* 439. *vota tua*, quæ vovisti pro salute, cum Asyrij te vexarent, *repende* Psal 50, 14. & sacrifica Deo laudem ibid. v. 23. Nam *non pergit amplius* hostili more *in te transire*, Iocl. 3, 17. ille *nequam* de quo vers. 11. quia *totus excisus est* ejus excercitus ab angelo, ipse verò à filijs, ut in locis supra aliquoties citatis videre est.

LOCI COMMUNES.

Ex versu 2.

I. *Deus fortis Zelotes & ultor*] Misericordia & ira apud Deum citæ sunt, sed super peccatores incubabit ejus indignatio, Sir. 5, 7. 9. & horrendum est incidere in manus Dei vivi irati, Hebr. 10, 30. cujus solius est vindicta, Deut. 32, 35. Rom. 12, 19. Exempla, quomodo Deus ultus sit omnes,

Dei ira erga peccata.

 qui

qui peccatis suis se ei opposuerunt nefariè, sacræ literæ suppeditant plurima, Caini, antidiluvianorum, Sodomitarum, Cananæorum.

Quod fit pijs, Deo fit.

II. In hostes suos] Deus, quod fit pijs, sibi fieri dicit, quia eos adoptavit in filios Zach.3, 8. Psal.105, 15. Act.9, 4. Col.1, 24.

Ex versu 4.]

I. Longanimis, magnus virtute, ullo pacto non absolvit] Probatur hic Dei misericordia, omnipotentia & justitia, de quibus Dei attributis vide alibi plura.

Dei ira est velut turbo.

II. Jehovæ viæ cum turbine] Dei ira & severitas erga improbos in scriptura comparatur turbini, Psal.18,13.14. & 29, 3. & 50, 3. benignitas erga pios vento & auræ levissimæ 1.Reg.19, 11.12.13. Ut enim ille frangit & prosternit, & hæc recreat fessos, sic Deus malos sternit, contritos & abjectos erigit.

Ex versu 4]

Prophetæ cur utantur phrasi Mosis.

I. Increpans mare, arefacit ipsum, omnia flumina exsiccat, languescit Baschan] Quando prophetæ de Deo loquuntur irato, plerumq; imitantur phrases Mosis legislatoris severissimi, & ad historiam ejus alludunt, ut ostendant, ex lege esse agnitionem peccati Rom. 3, 20. sine qua saxea hominum corda non mollescunt, ut ipsis Evangelij promissiones à Deo placato dulcescant, Psal.19, 10. 11.

Creaturæ Deo obediunt, multò magis homo.

II. Benedicunt Iehovæ omnes exercitus ejus, ab ipso summo Imperatore creati, Genes.2, 1. & ministri facientes placitum ejus, benedicunt Iehovæ omnia opera ejus in omnibus locis dominationis ejus, Ps.103, 21. 22, pudicat igitur omnium rerum in hoc mundo à Deo constitutum Dominum, hominem dico Gen.1, 26. 28. si ipse vocem Dei, à

quo

quo habet omnia, audiens, imperata non facit, Esa.1, 2. 3. 4. Ier.8, 5. 6. 7. Habac.3, 3.

Ex versu 4.]

Montes commoventur.

I. Montes commoventur ab eo] Si à Deo montes contremiscunt, cur montes humani pectoris ad vocem ejus non expavescunt Esa 40, 3. Luc.3, 5. montes, inquam confidentiæ carnalis & superbiæ, Zach. 4, 7.

terra se attollit.

II. Attollit se terra à conspectu ejus] Ecce terra ipsa Deo quasi honorem exhibens assurgit in ejus laudem, quando ab ipso jussa est moveri contra suam naturam, qua de re pluribus Ioel.2, 30: & homo, qui pulvis & cinis Genes.18, 27. sumtus de humo, in humum reversurus Genes.3, 19. & propterea à materia, unde factus est, denominatus, Gen.2,7. Dei minas contemnit, verbumque ejus securè negligit! ut meritò dicas, quamobrem ita superbit terra & cinis? Sir.10, 8. 10. 11.

Ex versu 6.]

Coram Deo irato nullus potest subsistere.

Coram indignatione ejus quis subsistat] Coram Deo irato nemo potest subsistere Psal.130, 3. nam improbi pereunt in via, quum exarserit vel minimum ira ejus, beati verò omnes, qui osculantes filium se recipiunt ad eum, Psal.2, 12. in illo enim dilecto reddimur dilecti, Matth.3, 17. Eph.1, 6. & sine illo mediatore Deus ignis consumens est, Deut.9, 3. qui tamen sanguine agni immaculati fide infusi exstinguitur, Rom.3, 25. Ioh.1, 29. Hebr. cap.9, 21.

Ex versu 7.]

Bonus est Jehova.

Est Bonus est Iehova] & solus essentialiter Matth.19, 17. creaturis tamen, & præcipuè homini multa bona communicavit in creatione, sed longè plura & multò majora in re-

demptione & recreatione seu regeneratione, ut meritò dicant omnes pij, laudate Dominum, quoniam bonus est; Psal. 118, 1. & 135, 1. seqq. Certe bonus est Israeli Deus puris animo, Psal. 73, 1.

Et refugiũ in angustia.

II. *Robori est tempori angustiæ*] Melius est confidere Jehovæ, quam hominibus Psal 62, 1. 9. 10. & 118, 9 quippe ipse est refugium tutissimum in angustia, Psal. 46, 1. seqq. meritò igitur cum Davide exclamamus, Deus cedo nobis auxilium tuum, alioqui vanitas est auxiliatio humana, Psal. 60, 13. & 62. 2. 3. 10. Vide exempla sanctorum hinc inde in biblijs, nemo in ulla calamitate est pudore confusus, qui Deo ex toto pectore esi confisus, sed ipse juvat in tempore opportuno Psal. 9, 10. hic igitur solus in die angustæ est invocandus, Psal, 50, 15.

Tegens pios sub alis suis.

III. *Et cognoscit recipientes se ad ipsum*] Deus est velut pia galina, quæ suos pullos curat, fovet, defendit Matth. 23. 37. Sic enim ipse sub umbra alarum suarum pios tegit, ut meritò dicant, ala sua me protecturus est altissimus, quum sub alas ejus me recepero, clypeus & parma est fides ipsius, Psal. 91, 4. Ne igitur aberremus ab alis ejus, ne accipiter infernalis, qui sub cœlo circumvolitat, Matth. 13, 19. Eph. 6, 12. rapiat nos tanquam pullos implumes. Non enim de se debet sperare Christianus, si vult esse firmus, vapore materno nutriatur, Augnst. Ps. 88.

Ex versu 8]

Inundatio calamitatum pios non planè perdit.

I. *Inundatione pervadente affecturum est consumtionem*] Cum magna calamitatum extremarum venit inundatio ad justificatos non pertingit, Psal. 32, 6. transeunt quidem & ipsi per ignem & aquam tribulationum Psal. 66, 12. & aquæ usq; ad animam pertingunt, parumq; abest, quin fluentum

inun

inundas abripiat eos Psal. 69, 2.3. nisi Jehova adesset ipsis, tunc aquæ illæ afflictionum inundarent eos, torrens superaret eos, Psal. 124, 4. 5, nempe robustus improbus similis innudationi aquarum validarum exundantium, Esa. 28. 2. 3. Sed improbos talis inundatio plane perdit Jer. 47, 3. Ezech. 13, 12. 13.

II. *Faciet inimicos persequi tenebras.*] In hac vita calamitatum tenebræ premunt improbos, post hanc vitam autem demum in tenebras porjiciuntur exteriores Matth. 8, 12. & 22, 13. Nos vero singulis diebus, quando videmus irruere vesperi tenebras, nobis hoc in memoriam revocantes oremus: Domine illustra oculos nostros, ne dormiamus dormitationem jam peccatorum, & deinde mortis æternæ, ne dicat inimicus noster diabolus, prævalui eis Psal. 13. 4. 5. Attolle super nos lucem faciei tuæ, Psal. 4, 7. Nam si facies tua non procedat, ne jubeto nos ex hac vita discedere Exod. 33, 15. penes te enim est fons vitæ & in luce tua fruimur vera luce, prosperitate & gaudio, Psal. 36, 10.

Tenebræ premunt malos.

Ex versu 9.]

I. *Quid cogitaretis adversus Jehovam?*] Nullum consilium est ex adverso Jehovæ Prov. 21, 30. Jehova irritum facit consilium gentium, infringit cogitationes populorum, consilium vero Jehovæ in seculum consistit Psal. 33, 10. 11. hoc nostræ inserviat doctrinæ, ne quid moliamur, quod Deus prohibuit, siquidem illud consilium facile dissolvitur Act. 5, 38. & nostræ consolationi, siqidem, si Deus est pro nobis, qui sumus in Christo, nihil contra nos, Rom. 8, 32. Et quod consilium ex Deo est, homines dissolvere nequeunt, Act. 5, 39. Esa. 8, 10. inite consilium & irritum fiet, loquimini verbum & non existet, nam nobiscum Deus.

Nullum consilium adversus Jehovam.

II. Non

Pij modicè castigantur, impij perduntur.

II. Non surget bis angustia] Suos Deus castigat modicè & sæpè, improbos obstinatos tandem celerrimè prorsus perdit, ut nulla salutis spes supersit. Confer hîc Noachum & Antidiluvianos, Lothum & Sodomitas, Israelitas & Cananæos, Mosen & Pharaonem, Davidem & Saulem.

Ex versu 10.]

Impij comparantur spinis.

I. Æquè ac spinæ]Improbi sæpe in scriptura comparantur spinis (qua de re supra c. 7. Mich. v. 4.) vel his de causis.
1. I. Ut spinæ sponte sua facilè crescunt, & hinc inde in agris oriuntur: Sic impietas naturæ vitio facilè propullulat, & nisi supremus ille vinitor falce legis ac crucis eam resecuerit, grassatur libera passim.
2. II. Ut spinæ, postquam succreverunt, vel planè nullos fructus ferunt, vel saltem acerbos: Sic improbi nihil boni faciunt, multum vero mali Ebr. 12, 15, 16.
3. III. Ut spinæ non facile injurijs cœli læduntur, sed latè se ostentant, suis foliis per totam æstatem, floribus verò vel primum sub ver iniens. Sic impijs plerumque in hac vita benè est, Ps. 73. Jer. 12. Job. 21. & coram mundo se ostentant, ut laurus Psal. 37. & 52. externis suis factis conspicui. Vide parabolam Matth. 21, 18. Mar. 12, 13.
4. IV. Ut spinæ aliud bonum semen suffocant, sic spinæ impiorum, curæ, divitiæ, voluptates hujus vitæ verbi divini incrementum impediunt Luc. 8, 14.
5. V. Nec spinæ sine damno tangi: nec cum impijs sine magno detrimento potest haberi commercium.
6. VI. Ut tandem ex agro aut horto eradicantur aut succiduntur, & in ignem conjiciuntur: Sic impij tandem ex Ecclesia tolluntur velut scandala, & in ignem æternum projiciuntur Matth. 3, 10. & 13, 41. 42. Joh. 15, 6. inter quos piorum cœtus in hoc mundo fuit ut lilium inter spinas, Cant. 2, 2. Vide & Confer etiam hæc loca Esa. 5, v. 6, 7. & 7, 23. & 9, 18. & 10, 17. 34. & 12, 13. & 33, 12. Hebr. 6, 8.

II. Tan-

II. Tanquam si mero obruti essent] Calamitatibus ita pressos, ut quo se vertant, quid agant, nesciant, scriptura vocat ebrios, & calamitatibus ita affligi, bibere, qua de re dictum est in Obad. v. 16. *Et ebrijs,*

III. Consumentur velut stipula] Impij comparantur sæpe stipulæ, sicut enim hæ nihil proferunt, neq; ad aliud quippiam sunt utiles, quam ut conburantur: Sic quia illi sunt infrugiferæ arbores, prope est ut succisæ comburantur igne inextincto Luc. 13, 67. 8,9. *& stipula.*

Ex versu 11.]

Ex te prodijt cogitans contra Jehovam malum consultor nequam] Cum omnia sint in hominis usum condita, ipse autem creatus, ut Dei gloriam propaget, longe maximum est flagitium, cogitare malum contra Jehovam, & obscura tum ire ejus gloriam, id quod cum omnibus alijs apertis flagitijs ac sceleribus fit, quibus Dei nomen blasphematur 2. Sam. 12,14. Rom. 2,24. Esa. 52,5. Ezech. 36,22. tum inprimis, quando callida contra Ecclesiam & populum Dei ineuntur consilia, Psal. 2, v. 1. 2. *Cogitare malũ contra Jehovam.*

Ex versu 12.]

I. Quamvis pacem colant & ampli sint] Nihil tam firmum est, quod Deus non possit reddere infirmum, nihil tam altum, quod non deijcere possit, vide in Obadi; v. 2.3.4. Amos. 9, v. 2.3. & quod Deus bella advocet, immittat & dirigat ad ultionem ac pœnam Obadi. v. 1. L. C. IV. *Nihil Deo nimis firmum.*

II. Ut afflixeram te, sic non afflicturus fuissem amplius] De vicissitudine lætorum & tristium apud pios à Deo immissa, vide plura in Amos 5, 20. Obadi. v. 15. L. C. III. *Vicißitudo rerum.*

Ex versu 13.]

Tyrannos Deus tollit,

Nunc facturus sum lorum istius] Deus cum vult, facilè tyrannidem à suorum capitibus potest tollere, sicut cumprobant exempla Jsraelitarum, quos ex potestate Pharaonis, & postea sæpè per Judices ex manu suorum hostium liberavit, &c. Adde captivitatis babylonicæ solutionem, & crudelitatis Antiochi, Nicanoris, aliorumq; tyrannorum seditionem, de qua in libris Maccabæorum.

Ex versu 14.]

Et delet eorum memoriam.

I. Præcepit enim Jehova contra te, non seretur de nomine tuo amplius] Memoria justi in benedictione, nomen autem improborum putridū Prov. 10. 7. & memoria perit, Ps. 9, v. 7. nam irata facies Jehovæ ad facientes malum ut exscindat è terra memoriam eorum Psal. 34, 17. Sir. 10, 19. 20. Nos quando impium Senacheribum tam miserè occisum in templo audimus, id cogitemus, quod Herodotus narrat, apud Ægyptios Sennacheribo positam esse cum hac inscriptione statuam: ἐς ἐμέ τις ὁρέων εὐσεβὴς ἔστω In me aliquis intuens, pius sit.

Ex versu 15.]

Idola perduntur.

II. Exscindam sculptile & fusile] Deus nomen Deorum alienorum perdit de terra cum suis cultoribus, qua de re supra aliquoties, vide Mich. 5, 12. 13. 14. & eos, qui in præceptum decalogi primum scripserunt.

Liberationes typi redemptionis.

I. Ecce super his montibus pedes Evangelizantis, promulgantis pacem] Ex læto Evangelij de Christo nuncio tandem vera animi pax & læticia oritur. Esa. 9, 3. 4. Cujus liberationis ex inferno typi fuerunt aliæ in V. T. liberationes, ex captivate populi Judaici, ut supra aliquoties fuit declaratum prolixius. vide in Exercitat. biblic. dictum Esa. 45, 8. & Apologiam ad idem.

II. Cele-

Deo gratias agunt pij.

II. Celebra Juda festa, reprehende vota] Omnis verus Christi confessor (id enim nomen יְהוּדָה denotat) Deo pro liberatione cum ex omni malo, tum præcipuè ex morte & inferno, maximas agit gratias, exemplo Pauli, Rom. 7, 35. & 8, 2.

CAPUT SECUNDUM.

Argumentum.

Summa

EXcidij Ninevitarum rationem, formam & effecta describit propheta, dum hostium advenientium ferocitatem, multitudinem ac fortitudinem: civium vero Nineves formidinem & miseriam, ipsiusq; urbis excidium graphicè depingit, ejus direptionem præfigurat, ipsiq; jam captæ & spoliatæ insultat, ac tandem hujus tam miserabilis excidij tã potentis urbis autorem ipsum Deum fore subjicit.

ἀνάλυσις

Cum hactenus propheta in consequentis parte altera membrum prius de perditone hostium absolverit: Nunc accedit ad posterius, quod est de perditione loci ipsorum, seu civitatis Nineves totius regni metropoleos. Cujus excidij denunciatio cum constat narratione & confirmatione, hac in caput tertium rejectà, illam in hoc capite secundo proponit, ejusq; membra primaria sunt duo: Prius ipsius excidij descriptio: Posterius epiphonema concludens. In descriptione juxta Rhetorum præcepta notanda sunt hæc tria I. προηγούμενα sive antecedentia, in quibus depingitur hostis adventus & exercitus: Illum simpliciter primum denunciat: Deinde exaggerat, etiam hortando sarcasticè, ut se contra eum paret omnibus modis Nineve v. 1. & causas impulsivas explicando v. 2 Hunc ita declarat, ut exponat ejus arma, videlicet clypeum & hastam, personarum qualitates, vesti-

Partes capitis duæ, I. ubi Antecedentia.

 menta,

menta, instrumenta quædam bellica, nempe currus v. 3. actiones; multitudinem, quæ tanta, ut præ copia inter se collidant: horridum aspectum, impetum ac violentiam. II. τὸ πρᾶγμα seu res ipsa, urbis scilicet tam oppugnatio, quam declarat ex adversæ partis, nempe Ninevitarum actionibus & inprimis regis, militiæque ducum v. 5. quam expugnatio, quæ duobus objectis indicatur, portarum perruptione ac regij palatij destructione v. 6. III. ἐπόμενα sive consequentia, quæ sunt hæc: Reginæ, ejusque ancillarum ac comitum captivitas, actionesque miserabiles v. 7. Civium fuga v. 8. facultatum direptio v. 9. & initio 10. hominum, ad quos hæc calamitas vel pertinet, stupor, tremor ac dæsperatio v. 10. vel defertur per famam de tanta clade orta admiratio & insultatio ob rapacitatem regis, ejusque filiorum v. 11. 12. Tandem in epiphonematica clausula v. ult. explicantur hæc: Causa efficiens principalis illius excidij Deus, ejus actiones & causæ impulsivæ, nempe rapina ac blasphemia Ninevitarum. Brevissime, partes hujus capitis sunt duæ: Prior, ὑποτύπωσις cladis Ninevæ ac interitus Ninevitarum: Posterior de autore ejus, ne casu sibi hæc accidere existiment.

Res ipsa. *Consequentia.* *II. Epiphonema.*

PARS PRIOR.

Cur tam exacte hæc describantur.

Vers. 1.] Excidium impendens urbi Nineve hic valde exactè describit Nahum, atque adeo, ut jam res ipsa non narrari sed geri videatur, tum ut in eventu conspiciatur Dei omniscientia, qui tam certò illa futura potuit prædicere, ac omnipotentia, quippe cui facilimum erit evertere illam, quantumvis potentem Monarchiam, cum ita jam pridem omnia illius subruendæ instrumenta ad manum habeat, tum ut homines magis serio cogitent de agenda pœnitentia. In

versu

versu autem primo duo potissimum sunt, unum, Chaldæos certissimè ad destruendam Nineven venturos: alterum Assyrios ad eam tuendam se paraturos, sed frustra. De illo ita incipit: *Ascendit*, advenit, more prophetico ad rei certitudinem præterito pro certissimè futuro posito quoniam certissimè erat adventurus Chaldæus, h. e. in Assyriam properaturus, in quam qui contendebat, ascendere dicitur in scriptura Hos. 8, 9. ascendet autem *contra faciem tuam* ô Nineve (id quod affixum fœmininum iterum innuit in textu hebræo) *dißipator* Nebucadnezar cum Chaldæis, à quibus everteris & non secus contunderis, ac conteritur saxum sub malleo, qui hebraicè eodem quandoq; nominatur vocabulo מֵפִיץ, quod hoc loco extat Prov. 25, 18. & quod ad phrasin similiter Babylon totius terræ malleus vocatur Jer 50, 23. tu vero ô Nineve, quæ hactenus evertisti alias urbes, memor virtutis pristinæ, agedum *custodi* contra hunc hostem *munitionem*, tua propugnacula, omnia fac & experire, ut eum abigas, frustra tamen eris, siquidem omnia mea verba apparebunt, quomodo propheta εἰρωνικῶς hortator eos, quibus obstinatis ac perditis vult insultare ut Esa. 8, 9. *speculare*, inquit, *viam*, qua hostes venturi, ut obstruas & irruentibus occurras, ajo tibi, ignorabis: *Confirma lumbos*, expeditum & paratum te redde ad prælium & conflictum instantem, quomodo sæpius in scriptura hæc & similes phrases occurrunt, vide & confer hæc loca 1. Reg. 18, 46. 2. Reg 9. 1. Jobi 12, 18. Proverb. 31. 17. Esa. 11. 5. Jer. 1. 17. Ezech 23, 15. Luc. 12, 35. &c. Ephes. 6, 14. Vires *assume*, roburque tuum excita, siquidem in lumbis pars magna roboris animalium, sicut & sequens exegesis declarat, *fortifica vires valdè*, εἰρωνικῶς, q. d.

מֵפִיץ

Εἰρωνεία.

Confirmare lumbos, t.

D 3 *Nulla*

Nullum tibi in toto superabit corpore virtus,
ita contremisces & fugies hostium conspectum.

Deus suos vindicat.

Vers. 2.] αἰτιολογία seu causa subjicitur, cur Deus sit eversurus hanc potentissimam Assyriorum monarchiam, nempe quia suos vindicaturus est, eosq; jam afflictos dignitati pristinæ restituturus. Nam cum hactenus Deus satis ultus sit suos, tam duas tribus seu Judæos seu Jacobæos, Mich. 3, 1. per obsessionem Sennacheribi, quam decem reliquas tribus seu Israelitas, quas curavit abducendas, nunc ordo puniendi ad te venit, ô Assur, tibi etiam subeunda est pœna, vide Esa. 10, 12. 22. 23. *reducet enim* (in textu hebr. iterum præteritum pro futuro est) *Jehova excellentiam Jacobi, sicut & excellentiam Israelis, quamvis evacuaverint eos* rapinis suis *evacuatores* seu populatores Assyrij *palmites eorum*, h. e. oppida ac pagos *corruperint*, idq; ita explicamus eò, quod populus Judaicus totus sæpè comparatur vineæ. vide Mich. 7, 1. Hic sensus hujus versus videtur simplicissimus, quem plerig; interpretes fatentur esse obscurissimum, nam & verbum שַׁב licet sæpissime in biblijs usurpetur neutraliter pro reversus est, tamen etiam non raró activè significat, reduxit, ut hæc loca confirmat Deut. 30, 3. Amos 9, 14. Psalm. 126, 1. 4. ubi etiam cum particula אֶת construitur. Vocabulum גָּאוֹן est ἐκ τῶν μέσων & pro subjecta materia, modo in bonam partem pro excellentia, modo in malam partem pro superbia ac fastu accipitur, & tum peculiariter גְּאוֹן יַעֲקוֹב primo modo quandoq; pro Jerosolyma, Psal. 47, 9. quandoque pro omni excellentia, quâ hic populus Israeliticus alias nationes præcellebat. Posteriori pro fastu usurpatur ut Amos 6, 8. Deniq; particula כִּי crebro pro quamvis Gen. 48, 14. Exod. 34, 9. Jos. 17, 18. 1. Sam. 2, 25. Psal. 25, 11. & 41, 5. Vide

Terra confertur vineæ.

activè שַׁב ponitur

est גָּאוֹן ἐκ τῶν μέσων.

Significat כִּי quamvis.

Excr-

Exercitat biblic. p. 63, 64. &c. ut ita facilè hinc ſcripturæ analoga hæc noſtra appareat explicatio, quæ & ſcopo prophetæ ſatis congruit, qui tantum abeſt, ut ſit, terrere Jſraelitas, aut ijs triſtia comminari, ut planè contrarium omnibus modis hic agat, ſicut & ſuperiori capite vidimus, nempe ut Iſraelitas ſoletur ex interitu hoſtium potentiſsimorum Aſſyriorum, quibus porro ex hoſtium, qui ad ipſos expugnandos venturi ſunt deſcriptione terrorem incutit, quando ipſorum arma depingit.

Verſ. 3.] *Clypeus*, inquit, *potentium ejus* Nebucadnezaris regis Chaldæorum *rubefactus* eſt, vel colore rubro, vel ſanguine tinctus ad terrorem hoſtium, *bellatores* ejus robuſti, viri roboris, hebraicè, h. e. magno robore præditi, *coccineis* veſtibus ſunt amicti, quoniam hic color milites generoſos valdè delectat, ſicut de Lacedæmonijs fortiſsimis olim bellatoribus memoriæ proditum eſt, quod veſtitu uſi ſint rubro, cum irent ad pugnam, idque eam maximè ob cauſam, ne manans cruor per diſcolorem veſtem animum ſimul ipſis demeret ac hoſtibus adderet. Horum vero bellatorum fortiſsimorum *currus*, ex quibus illi pro ejus temporis ratione pugnare ſolebant, Joſ. 17, 16. 2. Sam. 10, 18. *erunt cum igne tædarum*, quod quidam ita interpretantur, quod ignem currum iſtorum obæratæ vel præferratæ totæ eliciant, ſi per ſaxa citatò agantur curſu: Alij aliter explicant ſine præjudicio quod fiat, puto eſſe potius hypallagen in ſcriptura ſatis frequentem, in curru iſto, quo vehuntur milites animoſi, erunt tædæ ignitæ, quibus utantur per noctem, ut ſciant, quò eant, quomodo & tempus occupatæ Urbis quodammodo inuritur, vel per diem, ut illis incendant hoſtium ædes, & hoc futurum eſt *illo die* ac tempore illo, quo inſtruet ipſe

Viri roboris.

Color coccineus.

Currus militares,

cum igne, quid?

Abietes agitantur

ipſe rex exercitum, delectu habito in diribitione, *quum abietes*, hoc eſt, lanceæ oblongæ ex abietibus confectæ in acie ab haſtatis *agitabuntur horridæ*, dum modo attolluntur, modo demittuntur, ex qua concuſſione & vibratione lancearum oritur tremor in illis, qui impetum irruentium ſuſtinere nequeunt, quæ eſt verbi hebræi רָעַל emphaſis. Alii nonnulli ipſas abietes intelligunt, quibus per hyperbolen putant attribui agitationem cum horrore conjunctam ob fragorem & ſonum horridum curruum, quos ita ſint acturi Chaldæi, ut ipſæ ſylvæ inde contremiſcant: Sed prior interpretatio mihi magis ſe probat. Nam & amplificatio terroris, quem currus Chaldæorum ſint incuſſuri Aſſyrijs, opponitur in verſu ſequente.

רָעַל

Verſus. 4] *Nam curſſus illi per vicos*, paſſim in urbe *inſanient* tam celeriter agitabuntur, ac ſi inſanire viderentur eorum vectores, & quemadmodum collidunt coxis vel etiam cruribus ſuis ij qui celeriter in via anguſta ſimul ambulant, ſic præ nimia feſtinatione allident crebro ſeſe hi currus diſcurrentes *per plateas* (שׁוֹק enim, qui cum verbum hebræum שָׁקַק quod *extat in textu* magnam habet cognationem, armum, latus, crus ſignificat) & illi ipſi currus ferrati tam terſi erunt ac lucidi lucente ſole, ac ſi ignis fulgeret, ignisq; ex oculis militum inſidentium præ ira ac truculentia emicabit, *ut ſpecies earum* ſit tanquam *tædarum ardentium* ſeu accenſarum lampadum (quod nomen latinum lampadis ex hebr. לַפִּיד deductum eſt). & ſic inſtructi hi currus *tanquam fulgura perrumpent*. i. e, velociſſime, quomodo fulgur celerrime apparet & diſparet Matth. 24, 27. Luc. 10, 18. & ſimul quemadmodum fulgor expavefacit homines, ſic fulgidus horum curruum aſpectus præſtringit hoſtium oculos ac terrebit animos, adeo ut nequeant conſiſtere.

שׁוֹק, שָׁקַק.

לַפִּיד

Ut fulgur i. e. cito.

Verſ.

Verſ. 5.] Hactenus dictum eſt, quales Chaldæi futuri, ac quomodo ſe geſturi ſint in oppugnatione Nineves, & ſimul, quid facturi ſint Aſſyrij, nempe, quamvis in ſe defendendis laboraturi ſint diligentiſſime, tamen, quoniam Deum propugnatorem non habent, victum iri, juxta illud Pſalmi 76, 6, 7. Dediderunt ſe in prædam robuſti animo, dormitaverunt ſomnum ſuum, præ increpatione tua, ô Deus Jacob, conſopitus eſt & currus & equus. utrumq; breviter repetit Propheta in v. 5. Ubi primùm, qua cura rex Aſſyriorum ſit ſe paraturus ad bellum ſeu defenſionem ſui, & quo ſucceſſu narrat: poſt ſtudium hoſtium in oppugnatione urbis exponit. Nam rex Nineves, prout fieri poteſt, in illa anguſtia, militum ſuorum inſtituet delectum, *recenſebit magnificos ſuos*, &, ut quisq; ſit officij ſui memor, eaq;, quæ decent, præſtet, monebit, ſed fruſtra, nam illi præ nimia feſtinatione & conſilij in tanta celeritate inopinata inopia, *corruent in ambulatione ſuâ*, & nihil earum rerum, quas occipient, recte ſub manus ſuccedet, ſed ipſi animis & corpore concident. Quantò autem hi erunt magis formidoloſi, tantò erunt hoſtes eorum Chaldæi animoſiores, *feſtinabuntq; ad murum illius* urbis munitiſſimæ Nineves, vel nudi & non ſatis armati Am. 2, 16. ac ſi *paratus eſſet* certus *protector* ſeu præparatum tegumentum illud, quo tecti milites ſolebant oppugnare muros, & latere tecto poterant abſcedere, quod tegumentū rei militaris ſcriptores alias vocant teſtudinem, cum fiebat ſcutis, quod alias poterat præſtari vineis aut pluteis.

Vincuntur quos Deus non propugnat

Ninevitarum ſtupor.

Teſtudo militaris.

Verſ. 6.] Hanc autem militum oppugnantium audaciam adjuvabit temporis opportunitas, ſiquidem *portæ fluminum* i. e. Tygridis, qui propter magnitudinem & excellentiam,

Numerus pluralis notat excellentiã.

tiam, more hebræis usitato, in plurali appellatur numero, Vide *Exercitat. biblic. pag. 41. & 169. & 179. aperientur*, & *ipsum palatium*, quodcunque, tam idolorum, quam regis *dissolvetur* aquarum injuria collapsum, ut significet Propheta (quod etiam eventus comprobavit) hostes ingressuros urbem per eam partem, quam Tygris præterlabitur. Narrant enim historici, quod eo ipso tempore, quo à Chaldæis obsidebatur Nineve, crebris imbribus auctus Tygris insolita aquarum repletus copiâ, vicinos ripæ suæ urbis muros ad stadia viginti dejecerit, quam occasionem captantes illi, urbe potiti sunt. Vide saltem *Diodor. Siculum libr. 3. bibliothecæ cap. 7.*

Vox. columbarũ.

Vers. 7.] Porro vero postquam statio militum præsidiariorum collocata est in arce, ipsa regina, quæ firma stabat, ac prius quieta domi desidebat, indeq; quod astet Regis dexteræ Psal. 45, 10. dicta est הֻצַּב, *deportabitur* ex arce sua ejecta in regionem ignotam transferetur cum *ancillis suis comitantibus* in *voce simili columbarum*, suspirijs ac gemitibus tacitis, siquidem ne quidem palam audebunt plangere, & ut scribit *Hieronymus* in h. l. tantus erit terror, ut ne in singultus quidem & ululatus more fœminarum erumpat dolor, sed tacite intra se gemant, & obscuro murmure devorent lacrymas in morem columbarum mussitantium Esa, 38, 14. & 59, 11. Unde & futurum est, ut præ doloris ac tristitiæ magnitudine *pectora sua tundant*, ut illi qui pulsant tympana, quandoquidem jam omnis eorum decor ablatus, ac prosperitas, eversâ Nineve.

Nineve confertur piscinæ.

Vers. 8] Nam fuit illa hactenus *velut piscina aquarum*, quæ sicut aqua ac piscibus abundat, & in quam multi rivi sæpius confluunt; sic Nineve fuit urbs amplissima civibus ac opibus

opibus florentissima, & in qua plerique homines tam otiose, delicate ac facile vivebant, ut pisces in piscina instructissima, & porro, quemadmodum solet fieri, ut cum tollis aggerem piscinæ objectum, vel si major aquarum vis in eam irruat, effringens repagula objecta, & parvo hujus alveo non contenta exundet, statim magno impetu hujus aquæ effluant: sic etiam cum muri Nineves ad Tigrin fuerunt dejecti (Vide supra v. 6. & Confer supra c. 1, 8. ubi hanc irruptionem bellicam propheta appellabat inundationem) vi aquarum, & jam aliæ aquæ multæ, metaphorice hîc accepto vocabulo secundum scripturæ stylum pro populis, ut Es. 8, 7. Apoc. 17, 15. irruperint, tum cives Nineves elabentur, omnesque opes velut pisces inde aliò abripientur, vide Amos 4, 2. & quicquid in hanc urbem confluxit, omne effluet, licet diu steterit florentissime, ex quo tempore est ædificata Genes. 10, 11. atque adeo creverit, ut esset urbs in toto oriente longe maxima & celeberrima, vide Jon. 1, 2. & 3, 2. 3. Verum nunc actum erit de illa, siquidem, quando urbem capi videbunt cives, pugnæ obliti pristinæque virtutis, quacunque poterunt, fugæ se dedent, ut aquæ piscinæ rupto objecto aggere. Nam nemo poterit ex fuga reprendere aut ab illa avertere *ipsos fugientes*, si quis inter eos cordatior dicat: *Consistite, consistite* state viri vosque viros præstate ac patriam defendite, tamen *non erit ullus, qui possit eos resupinare*, ex fuga retrahere, aut saltem efficere, ut facie retrò conversa ad hunc inclamantem respiciant aut redeant.

Aquæ i. e. populi.

Vers. 9.] Quod cum factum fuerit, ac urbis in hostium manus devenerit, à suis civibus relicta, hæc erit vox Dei ad Chaldæos, quâ velut animabuntur, ad eam audacter despolandam, ut Es. 10, 6. (in quâ repetitio magnam habet emphasin

Direptio Nineves.

phaſin, repetitionique in priori verſu poſitæ quaſi per ludibrium eſt oppoſita,) *diripite argentum*, agite, ſi quid agitis, *diripite aurum & infinitum apparatum iſtum*, quod hactenus ſuperbijt, *gloriam ex omnibus inſtrumentis* & vaſis *deſiderabilibus*, ſiquidem apud vulgus gloria hominibus exiſtit ex magnis divitijs, 1. Reg 10, 23. 2. Chron. 32, 27. & ſic fiet, ut urbs illa hactenus florentiſsima omnibus bonis ac opibus ſpolietur, cives autẽ & milites veluti attoniti ac obſtupefacti ſummi ſui metus in omnibus membris, in quibus metus cernuntur ſigna, velut in oculis, facie tota ac genubus manifeſta prodant indicia.

Verſ. 10.] Nam urbis erit *vacuitas* (abſtractum pro concreto ſumptum notat ſuperlativum) & quidem maxima *vacuitas*, & tota *exinanita*, ubi in textu hebræo eſt valde ele-

Παρονομασία, αὐξητική

gans *παρονομασία* בּוּקָה וּמְבוּקָה וּמְבֻלָּקָה, & quemadmodum in his verbis numerꝰ ſyllabarum, ſic ipſa oratio creſcit, quoniam erit valde magna hæc deſpoliatio, adeo ut inde

Animus liquefit,

præ nimio metu *animus civium liqueſiat* i. e. plane concidat, ſcripturæ ſtylum ſi attendas, qui vel in his locis obſervari poteſt, Joſ. 2, 11. & 5, 1. & 7, 5. Deut. 1, 28. & 20, 8. Eſa. 13, 7.

Genua labant.

Ezech. 21, 12. ac porro inde orietur *colliſio genuum*, quemadmodum in timore magno ſolet occupare tremor genua

חַלְחָלָה

Dan. 5, 6. Job. 4, 4. Eſa. 35, 3. Hebr. 12, 12. ac *dolor*, qualis eſt parturientium Joel. 2, 6. Mich. 4, 9. 10 h. e. *maximus*, quod indicat forma vocis hebrææ duplicata, *erit in omnibus lumbis*

Contrahunt nigrorem ollæ.

Eſa. 13, 8. & 21, 3. Ezech. 29, 7. ut tota tua vis fracta appareat, ſiquidem in lumbis pars potior roboris, ſupra v. 1. & *facies eorum omnium contrahent nigrorem ollæ*, lividæque præ metu

Signa metus.

apparebunt, de qua phraſi Joel. 2, 6. & Confer Eſa. 13, 7. 8. hæc autem ita in exterioribus membris cerni ſolent in metu majo-

majori, eò quod calor naturalis ad cor, vitæ ſedem, ſe intrò recipiat, ac ita reliqua exteriora membra ad tempus deſerat, vitaliq; calore ac nativo colore quodamodo deſtituat.

Verſ. 11.] Tum verò, quando hæc contigerint, ad quorumcunq; aures pervenerint tam horrenda, illi tantum aberit, ut condoleant afflictis, id quod ſummo eis ſolet eſſe ſolatio, ut etiam devictis Aſſyrijs ac precipuè vaſtatæ Nineve inſultent, avaritiam, rapacitatem & crudelitatem eorum exprobantes, ſicut Eſa. 14, 10. 11. 12. dicent, *ubi nunc eſt luſtrum illud præclarum leonum, & quod paſcuum erat juvenum leonum, quò*, quando aliquid rapuerat, *ibat leo*, quò ſe tanquam in locum tutum recipiebat, & *leunculus*, *catulus leonis* ſe itidem conferebat, ſecurè ac *nemine deterrente*. In quâ allegoria propheta propter rapacitatem ac crudelitatem regem leonem, ejusq; filios leunculos appellat, & prædonum horum inſignium habitacula ac palatia luſtra ſeu ſpelæa leonum nuncupat, ſicut & Ezechiel c. 19, 2. 3. Paulus 2. Tim. 4, 17. Daniel illorum, qui quatuor monarchiarum fuerant & futuri erant rectores ingenium ſub quatuor animalium figura depingit cap. 7, 4. ſeqq. Vide etiam plura hac de re ad Pſal. 7, 3. & Pſal. 10, 8. 9. 10. Unde facilè de ſcripturæ analogia conſtare poterit, & hîc ſatis diſertè ſe in ſequenti verſu explicat Nahum, cur vocaverit reges & primores regum proceres, leones, quia inquit rapuerunt, ſicut primus hujus monarchiæ conditor Nimrod fuit magnus venator coram Domino Gen. 10, 8. 9.

Nineve illuditur.

Allegoria à luſtris ferarum.

Verſ. 12.] Siquidem unusquisq; eorum regum *fuit leo rapiens*, & tantum ſibi per violentiam undiquaq; auferens, *quantum ſufficiebat catulis ſuis, & ſtrangulans*, ſuffocans, occidens alia animalia *leunculis ſuis*, unde eos ſuſtentaret, hoc

Rex Nineves raptor.

est, ut dicam jam simpliciter, *implebat rapina cavernas suas,* palatia sua regia, in quibus residebat, *& illa lustra sua,* si recte velis appellare, *replebat rapto,* quod per vim tum à suis subditis, tum alijs extorquebat, qua de re vide 2. Reg. 18,10. 11. 14. 34. & 19, 23. 24.

LOCI COMMUNES

Ex versu 1.]

Deus punit per hostes.

I. Ascendit dissipator] Deus regna facit formidolosa & fortiora alijs, per quæ vult punire juxta legi suæ additas comminationes Lev. 26, 6. 7. 16. 17. Deut. 2, 15, & 11, 23 25. & 28, 25. Vide Joel. c. 2, 7. 11. puniendis autem horrorem incutit, ut ibidem docetur. Exempla sunt 1. Chron. 14. 15. 2. Chron. 17, 5. & 20, 22. Jud. 7, 13. 14.

Frustra nisi Deus.

II. Custodi munitionem] Frustra se armis tueri præsumunt, qui Deum habitent iratum. exemplo sunt Benjaminitæ, Iud. 20, 28. 41. Vide Amos 9, 3. Obadi. v. 4.

Ironia sancta.

III. Cum hæc ironicè proferantur, sine dubio à sancto Dei propheta, docemur, non omnem Ironiam dedecere sanctos, sed eam tantum, quæ ex malo proficiscitur animo: Hæc vero & similes etiam instruunt, qua de re vide quæ prolixius dicta sunt in Amos 4,4. Quibus adde etiam hæc exempla probata vel ipsius Dei, vel sanctorum Dei hominum 1. Reg. 18, 27. Ezech. 28, 3. Jud. 10, v. 14. Gen. 3, 22. Iob. 38, 5. 20. & 40, 9. Esa. 14, 10. & 16, 12. & 21, 5. Matth. 19. v. 17. Luc. 11, 41. 1. Cor. 4, 8.

Ex versu 2.]

Deus pios eripit.

I. Reducet Jehova excellentiam Jacobi] Deus non permittet, ut justus perpetuò affligatur. Rejiciamus igitur nostram curam in eum Psal. 55, 23. Quando enim deduxit homi-

hominem in consilio suo, postmodum cum recipit in gloriam Psal. 73, 24. Toleremus modò ad parvum momentum, quia benignitate sempiterna Deus nostri miserebitur Esa. 54, 7. 8.

II. Licet evacuarint eos &c.] Væ tibi qui spolias, nam mox spoliaberis ipse Esa. 33, 1. & ut fecisti alijs, sic fiet tibi, Obad. v. 15. *Pœna talionis.*

III. Et palmites eorum corruperunt] Peccant gravissimè, qui Dei judicia, quæ ipsis expedienda commisit, pro sua libidine exercent, atq; exasperant, sicut hi Assyrij Esa. 10, 5. 7. & 47, 6. Ezech. 25, 2. 6. 12. Zach. 1, 15. *Crudelitatem odit Deus.*

Ex versu 3.)

I. Clypeus potentium ejus rubefactus] Sanguis humanus si vel colore repræsentatus in clypeo alijsq; rebus, terrorem alijs incutit, quanto horrore olim expavescent impij, quando sanguinem filij Dei Actor. 20, 28. quem ipsi tam nefarie conculcarunt in hac terra, Hebr. 6, 6. & 10, 29. videbunt in sanctissimorum ejus vulnerum cicatricibus, quas sine ulla imperfectione per οἰκονομίαν quandam retinuit Ioh. 20, 25, Zach. 12, 10, Apoc. 1, 7. *Sanguis terret.*

II. Cum igne tædarum currus ejus] Si ignis à bellatoribus accensus omnes valde commovet, quantò magis est timendus ille ignis, quo tota cœli terræq; machina cum stridore maximo conflagrabit 2. Thes. 1, 8. 2. Pet. 3, 7. 10. 12. Cum autem hæc omnia ita dissolvenda sint, quales oportet nos esse? Tales, ut in sanctis conversationibus & pietatibus exspectemus adventum hujus diei ibid. v. 11. 14. attendamus, ne graventur corda nostra Luc. 21, 34. sed ea à terrenis elevantes sursum ad Dominum respiciamus oculo irretorto Luc. 21, 28. Rom. 8, 23. Col. 3, 1. 2. *Time meo ignem.*

Ex versu 4.]

Cum Deo facilè vincitur:

Per vicos insanient currus] Quos milites Deus armat, citò facilè ac feliciter omnia perrumpunt. Ille enim revera est Dominus Zebaoth, & Dominus bellipotens Psal. 24, 8. Vide in Obad. v. 1. Joel. 1, 4. Amos 4, 13. & nihil coram illo irato potest subsistere, supra c. 1, 4. 5. 6. quo exsurgente, disperguntur omnes inimici ejus Psal. 68, 2, 8.

Ex versu 5.]

Sine eo nil praclari fit,

I. *Recensebit magnificos suos, sed corruent*] Contrà cum quo exercitu Dominus non procedit, concidit Ps. 44. 10. 11. Num. 14, 9. 42. Jos. 7, 5. nam ille est munitio tenui, quũ aliqua angustia est, receptus ab inundatione, umbra ab æstu Es. 25, 4. Sic cadit coram Davide Goliathus 1. Sam. 17. Coram Jonathane & ejus armigero Philistæi 1. Sam. 14, 6. 12. 13. Coram Gideone & trecentis, ingentes Medianitarũ copiæ Jud. 7.

quia ipse animat milites.

II. *Festinabunt ad murum*] Deo etiam in medijs periculis sine medijs facilè est animosos reddere & securos, quorum operâ ipse uti cupit, ut sua jussa expediant, vide Joel. 2, 8. 11. & 3. v. 10.

Ex versu 6.]

Cum vult Deus, quæ prosunt, obsunt.

Cum portæ fluminum aperientur] Cum Deus puniturus est, etiam ipsa propugnacula, quibus maximè confidunt homines, hostium conatus adjuvant, ut videre est in muris Jerichuntis Jos. 6. 23. sic per Euphratem capta est Babylon: per militem externum in urbem defendendi gratia intromissum, perdita est Hierosolyma tempore Vespasiani, & quoties nostro tempore tormentis bellicis pulvere nitrato, &c. se ipsos læserunt hostes?

Ex versu 7.]

Et statione posita deportabitur Regina] Deus sæpè etiam

sexus

sexus muliebris graviter punit luxuriam Deut. 28, 56. Esa. 3, 17. Et quamvis ipse in expunatione urbium hunc imbellem sexum necari vetuerit Deut. 20, 14. tamen non rarò ob multiplicia flagitia ab eo commissa crudeliter milites in eum sævire permittit. Et ne quis hæc immeritò contingere existimet, cogitet, quod plerisq; innata sit superbia cum Eva Gen. 3, 6. Unde oritur fastus & luxus, pestes Rerumpublicarum pessimæ, sicut testantur exempla Isebelæ 1. Reg. 21, 7. seq. 2. Reg. 9, 30, Herodiadis Matt. 14, 6. 8. Bernices Act. 25, 23. Contra verò quæ debeat esse fœminarum piarum humilitas & ornatus, declaratur 1. Tim. 2, 9. 10, 11. 1, Pet. 3, 3. 4. &c. *Fastus mulierum punitur.*

Ex versu 8.]

I. *Fuit quidem Nineve velut piscina aquarum*] Propter injustitiam, aliaq; flagitia regnum de gente in gentem transfertur Sir. 10, 8. Exemplo sunt Cananæi Lev. 18, 25. Samaria, Jerosolyma, Nineve, Babylon & Monarchiarum translationes, quæ præfigurantur Dan. 7. *Ob peccata immittitur vastatio.*

II. *Fugientes nemo avertet*] Deus armat manus ad prælium Psal. 144, 1. Idem in pœnam antegressæ impietatis animum militibus demit, ut nequeant coram hoste consistere, sed fugam cogantur capessere Lev. 26, 6. 7. 8. 33. 36. 37. *& timor.*

Ex versu 9]

I. *Diripite argentum*] Pœna eorum, qui per fas & nefas ditescunt est hæc, quod cogantur alijs opes suas malè partas relinquere, Psal. 39, 7. Eccl. 2, 4. 9. 19, 26. Ne igitur apponamus ad opes istas evanidas animum Psal. 62, 10. quas fur eripit, tinea & erosio consumit Matth. 6, 19. Sed demus operam, ut simus divites in Deo, Luc. 12, 20. 21. 33. & thesaurum habeamus in cœlo Matth. 6, 20. 1. Tim. 6. 19. *Divitiæ pereunt.*

Pœna luxus. *II. Infinitum apparatum, gloriam ex instrumentis desiderabilibus* [Hîc pœna proponitur luxus illius, qui in conquirendis vasis pretiosis nimis est occupatus, ut in illis se ostentet, sicut fecisse legimus Ahasverum, Esth. 1, 6. 7. Belzasarem, Dan. 5. 1. 2. confer etiam Esa. 39, 2. 6.

Ex versu 10.]

Deus aufert bona. *I. Vacuitas maxima*] Dominus dedit, dominus abstulit Job. 1, 21, non tantum pijs in gratia, sed etiam improbis in irâ Hos. 2, 8. 9. Est igitur etiam hæc vanitas non postrema inter homines, congerere sibi multa, easque relinquere alijs; Eccl. 2. 4. 5. 6. seqq. Quandò verò major est miseria nobis inspicientibus nostra nobis bona vi eripi? Deut. 28, 32. 33.

Mala conscientia. *II. Animus liquefactus præ metu*] Res timida est impietas & statim mala conscientia hominem accusans terret, Sap. 17, 11. 12. Rom. 2, 15, Exemplo est Adam Gen. 3, 10. Cain Gen. 4, 5. Si igitur non vis serviliter timere superiorem, fac bonum, & habetis laudem Rom. 13, 3.

Metus pœnæ. *III. Collisio genuum, dolor in lumbis & facies livida*] Si ob malum aliquod temporale, quod tamen cum hac vita desinit, si non citiùs, tanta est in hominibus consternatio, ut ejus ubique manifesta appareant signa, quantò magis ob malum æternum & nunquam finiendum in inferno olim contremiscent impij damnandi. Certè ibi erit fletus, imo ejulatus, horrendus stridor dentium, faciei confusio & vermis non moriens Matth. 8, 12. Sapit. 5, 2. Mar. 9, 44. tum dicent montibus, tegite nos, & collibus, cadite super nos, Hos. 10, 8. Luc. 22, 30. Apoc. 6, 16. quærent mortem, & non invenient eam Apoc. 9, 6.

Ex versu 11.]

I. Ubi est lustrum leonum] Justus cum perire videt obstinatè

stinatè improbum, ipse Deum reverenter colet, & de illo ridebit, dicens: Ecce virum illum, qui confidebat amplitudini divitiarum suarum! Ps. 52, 8. 9. *Pÿ gaudent de impÿ interitu.*

II. Quos Deus voluit esse populorum pastores, hi sæpe sunt leones, non tondentes, sed planè deglubentes & absumentes pecus, qua de re vide Mich. 3, 2. 3.

Ex versu 12.]

I. Leo rapiens, quantum sufficiebat catulis] Cum Deus sit distinctionis dominiorum autor in præcepto septimo, & hujus etiam præcepti νομοφύλακα esse voluerit magistratum gravissimè in eum invehitur, & pœnas decernit atrocissimas, si ipse subditos, quos tueri & parentis loco fovere debebat, suis bonis ac possessionibus injustè expoliet, quod etiam fit, quando res nummaria non rectè curatur Prov. 30, 15. Hos. 4, 18. Amos 4, 1. & 5, 11. Mich. 3, 1. 2. Exemplo est Achab, Nabotho per vim & fraudem vineam eripiens 1. Reg. 21, 2. 7. 10. 19. 21. nam judicium severum exercetur in eos, qui præsunt, & potentes potenter inquirentur Sap. 6, 6. cui enim multum datum est, ab eo multum requiretur, Luc. 12, 48. *Magistratus nulli sua eripiat.*

II. Catulis suis, leunculis suis] Pleriq; avari & iniqui congestores propterea ita per fas & nefas bona multa colligunt, ut filiis suis amplissimum relinquant patrimonium, quod tamen sæpissimè illis potius obest, quam prodest, quia malè ipsi sunt educati, & benè illo uti nesciunt. Quemadmodum autem dicit prudenter *Plutarchus:* Hi parentes calceum curarunt, & pedem, cui ille inservit, neglexerunt. Vide Sir. 14, 3. seqq. & c. 30, 10. & 10, 22. seqq. Prov. 10, 2. 3. 16. & 11, 18. & 21. ita & multi frustra congerunt opes, quando non curatur, ut sint in filijs ingenij & virtutum dotes.

PARS POSTERIOR.

Vers. 13.] Hæc autem quando ego Deus tuus paulisper dissimulo, & taceo, tu putas, quod ego hæc nesciam Psal. 50, 21. 22. Sed ego benè novi omnia, & ecce jam ad vindictam propero, *ecce me contra te,* quæ est attendendi particula, phrasisq; in prophetis usitatissima tum, cùm Deus magnum, certum ac citò venturum comminatur supplicium Ezech. 26, 3. & 28, 22. & 29. 3. infra c. 3, 5. Ego Deus ipse harum calamitatum ero autor, *dictum est Jehovæ Domini exercituum,* qui sum verus ac omnipotens Deus, ita ero contra te, ut *comburam fumo currus ejus,* Nineves puta, fumo, inquam, ac primo impetu, ut ne opus quidem sit igne, & *juvenes leones tuos consumet gladius,* reginam stirpem ac prosapiam prorsus exscindendam curabo, ne sint, qui de regno recuperando cogitent, *ita exscindam è terra rapinam tuam, neq; audietur amplius vox nunciorum tuorum,* tum blasphemantium nomen meum 2. Reg. 19, 9. tum subditis tuis in exteris regionibus tua mandata perferentium, quandoquidem dehinc nullum tibi amplius erit imperium, nulla autoritas, ut tuis legationibus leges feras gentibus exteris sed contra audientes rumorem de te complodent manum supra te, infra cap. 3, 19, & sine dubio respicit his verbis propheta etiam ad finem capitis præcedentis, q. d. vox legatorum tuorum conticescet, meorum autem nunciorum seu apostolorum vox deinde sonare incipiet, ut inde populus meus afflictus solatium percipiat Esa. 40, 1. 2.

Ecce.

A Deo est excidium Nineves.

LOCI COMMUNES.

I. *Ecce me contra te*] Benè illi, pro quo est Deus Rom. 8, 31. male verò illi, cui se opponit omnipotens 1. Pet. 5, 5. Jacob.

Deus placatus & iratus.

Jacob. 4, 6. Psal. 34, 17. Demus igitur operam, ut Deus nobiscum, quod vera pietate & precibus impetramus Jud. 6, 12. 13. Luc. 1. 28. & 24, 29. Illi enim omnia adsunt bona, quem penes est Deus Psal. 73, 25. 26. Quo verò fugiat, ubi tutus sit, qui Deum omnipræsentem habet inimicum, qua de re dictum est pluribus Amos 9, 2. 3. 4. Obadi. vers. 4. Jon. 1, 4.

Bellum precibus inchoandum.

II. Ut cumburam in fumo currus ejus] Deus est, qui armat & exarmat milites, siquidem ipsius est potentia & victoria 1. Chron. 29, 11. Bellum igitur necessarium vel maximè inchoandum est precibus, 2. Chron. 20, 6. 1. Maccab. 3, 19. 50. & 4, 10.

Malus filius luit peccatum patris.

III. Juvenes leones tuos consumet gladius] Deus est fortes zelotes, visitans iniquitatem patrem in filios, in nepotes, in eos, qui odio prosequuntur ipsum, & parentum malorum sectantur vestigia Exod. 20, 5. aliàs enim filius bonus patris peccatum non fert Ezech. 18, 14. 20.

Magistratus Deum metuat.

IV. Non audietur amplius vox nunciorum tuorum] Per Deum regnat reges, & si abunduntur suo imperio, etiam de sede potentiæ suæ ab eo deijciuntur Prov. 8, 15. Luc. 1, 52. qui diligenter eos observat Eccl. 5, 8. Qua de causa omnibus in magistratu constitutis sit in conspectu illa pijssimi regis gravissima sententia: judices, videte quid sitis facturi, non enim pro homine judicatis, sed pro Jehova, qui vobiscum est in rebus judiciarijs, quare nunc insit pavor Jehovæ vobis 2. Chron. 19, 6. 7.

CAPUT TERTIUM.

Argumentum.

Summa.

CAusas excidij Ninevitarum exponit propheta, videlicet inhumanitatem ac Idololatriam, & propter has eventuram

 turam

turam cladem hypothesi quadam egregria depingit, ignominiam & miseriam summam inde redundaturam in cives subjicit, & hoc ita certissime futurum exemplo Alexandriæ confirmat; omnia, quibus se tutos fore confirmabant, adimit præsidia, dum summis & infirmis animi abjectionem, infamemq; fugam, plagæ magnitudinem, aliorumq; de eâ inflictâ sibi gratulantium lætitiam prædicit. Unde apparet, quod hæc concio argumento cum præcedente conveniat, & propterea habita sit, quod necesse fuerit easdem calamitates impendentes crebrò securis inculcare, ut iram Dei prænossent, & vel pœnitentiâ actâ eam effugerent, vel impœnitentes ἀναπολόγητοι perirent.

Ἀνάλυσις Partes duæ I. Excidij causæ. 1. Partes hujus capitis, in quo confirmatio præcedentium ponitur, sunt duæ, quarum prior veras excidij Ninevitis prædicti causas duas potissimum indicat, injustitiam & idololatriam: utramq; enthymemate explicat: Illam; Nineve est civitas cædibus, dolo, & per vim rapto plena, & proinde valde injusta ac inhumana v. 1, Ergo vastabitur celeriter & crudeliter per hostes; celeritatem in adveniendo declarat sonus flagelli, commotionis rotæ, equi plaudentis, & currus salientis v. 2. Crudelitatem in evertendo probant arma, eorumq; effectus miserabiles, v. 3. Hanc, videlicet idololatriam, ejusq; pœnam huic inclusit enthymemati: 2. Nineve est maxime idololatriæ dedita, quod probat à factis; alias enim multas nationes in idololatriam suam abominandam seducit v. 4. Ergo ut meretrix quædam spiritualis tractabitur, cujus nuditas omnibus ostendetur v. 5. Porro ipsa cum ignominia maxima ejicietur v. 6. Et sic ab omnibus ei illudetur v. 7. Posterior hujus capitis pars falsas fiduciæ causas tollit; videntur autem præcipue fuisse hæc: I. munitiones ur-

II. fiduciæ causæ falsæ.

bis,

bis, naturâ loci valdè firmæ; respondet Propheta, eas cum urbe excisum iri, idq; Alexandriæ exemplo in Ægypto, argumento à minus ad magis ducto confiirmat: Si Alexandria te longè munitior, fuit excisa, etiam tu exscinderis. Antecedens probat â præsidijs cùm internis, nempe auxiliaribus copijs, quæ illi fuerunt longè copiosiores v. 9. Sed illa nihilominus fuit excisa. & omnes ejus incolæ horrendis modis sunt tractati v. 10. Ergo tu quoq; sic perderis v. 11. omnes-
que tuæ munitiones facilimè evertentur v. 12. II. Incola- 2
rum numerus: Respondet Propheta, illum omnem nume-
rum imbellem & timidum futurum, ut fœminas v. 13. III. 3
Arces in aditu regionis extructæ, quæ hostis possint impe-
dire adventum: Respondet Propheta, eas hostibus aper-
tum & divinitus consumptum iri, ibid. IV. Arcium destru- 4
ctarum & copiarum deletarum reparatio; Respondet Pro-
pheta, frustra illam parari & ab hoste utrasq; superatum iri, 5
v. 14, 15. V. Peregrinorum subsidia, qui pecuniam, nervum
rei gerendæ, & omnis generis arma possint, advehere: Re-
spondet Nahum, infidos & inconstantes illos futuros, & aliò
se, ingruente bello, collaturos v. 16. VI. Ducum militiæ 6
virtutis & magistratus vigilantia: Respondetur, illam in
timiditatem, hanc in somnolentiam ac torporem iri con-
versum v. 17. 18. VII. Populorum quibuscum hactenus 7
amicitiam coluit, aut quos subjecit sibi, audientium συμπάθεια: Respondet Propheta, complosionem manuum & lætitiam ex eo rumore apud omnes orituram maximam, vers. 19.

PARS PRIOR.

Vers. 1.] Ut Propheta tantò magis moveat, exclamationis

tionis figurâ veſtit orationem in initio, quæ tamen hoc
דָּמִים i. e. cædes. loco indignatis & minitantis habet ſpeciem: *Væ*, inquit,
ô *civitas ſangvinum*, h. e. ſcripturæ ſtylo, Pſal. 5, 7. & 9, 13.
Jonæ. 1, 14. Mich. 3, 10. & 7, 2. explicato, cædium per ſangui-
nis effuſionem factarum, ſeu homicidiorum, quæ Ninevitæ
non foris modò in bellis injuſtis ac non neceſſarijs, verum
etiam domi & privatim ex vindictæ cupiditate per iniquas
judicium corruptorum ſententias perpetrabant, ſed præter
has ſædes & alia horrenda ibidem regnabant flagitia, inhu-
manitatem civium ſatis ſuperq́ teſtantia, nempe fraudes,
violentia, rapina, quandoquidem ipſa civitas tota, quanta
quanta eſt, *eſt mendacio & lacerato* plena, tota conſtans ex
dolis atq́ fraudibus, tum in privatis contractibus, tum in
inveniendis cauſis, cur alios bello laceſſant, quos cupiunt
extinctum, ut ipſi ſolis ſibi monarchiam parent, tum ſi cau-
ſam ita capere nequeunt, nihil cogitant, quo jure, quave fiat
injuria, ſed more leonum, ſupr. c. 2, 10. 11. rapiunt ac lace-
פֶּרֶק rant. פֶּרֶק enim, quod hoc loco exſtat, leonum crudelium
eſt proprium, vide Pſal. 7, 3. Unde ſatis benè hunc locum
græcè vertit Symmachus ἀποτομίας καὶ μελοκοπίας πλήρης,
plena eſt urbs ſectionibus carnium & fruſtis per membra
conciſis. Neq́ ſemel atq́ iterum hoc facit, ſed ſemper, con-
tinenter & ſine intermiſſione prædatur, nullus rapiendi finis
aut modus, neq́ ſuper facto ullo immani reſipiſcit, quamvis
Jonæ prædicatione ad tempus antea reſipuerit Jon. 3, Nam
non amovetur vel recedit ab *illa rapina* prout alias intranſi-
יָמִישׁ tivè plerumq́ verbum hebræum in ſcriptura accipitur, etiam
in Hiphil. Exod. c 13, 22. & 33. 11 Pſal. 55, 12. Prov. 17, 13. Eſa.
46, 7. Jer. 17, 8. quanquam & tranſitivè occurrat Mich. 2, 3.
& 4. Job. 23, 12.

Verſ.

Vers. 2.] Quid igitur jam promerita est apud Deum? Vastationem atque eam jam minantur magna alacritate advenientes Chaldæi. Nam ecce meas aures jam personare scias tumultu & strepitu bellico, siquidem eas in visione jam complet *sonus flagelli, & sonus commotionis rotæ & equi plaudentis, currusque salientis.* currus & equites armati advenient, ut pro temporis illius ratione hypotyposi elegantissima exercitum adventandem describat, dum mentionem facit soni scuticæ, qua utitur auriga, eaque cursum moderatur & urget equorum trahentium currum bellicum, soni rotæ præferratæ, & equi generosi ac sonipedis hinnitus, qui

Ὑποτύπωσις exercitus adventantis.

—— Si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus,
Collectumque premens volvit sub naribus ignem.

ut poëta pluribus explicat, quæ uno verbo דֹּהֵר indicat propheta, ut non immeritò hic scribat Hieronymus, tam pulchra juxta Ebraicum & picturæ similis ad prælium se præparantis exercitus descriptio est, ut omnis meus sermo sit vilior.

דֹּהֵר

Vers. 3.] Sed pergit in cœpta hypotyposi sua Nahum, & quid porro futurum sit in ipso conflictu subjicit. Ibi enim erit *eques inducens* ac elevans & *flamantem gladium,* qui quod maximè acutus, tersus ac lucidus est, flamæ speciem quodammodo refert, præsertim sole lucente, confer Gen. 3. 24. Jud. 3, 22. 1. Sam. 17, 6. Job. 39, 23. & *coruscam hastam* nitore summo micantem, ut fulguris quandam referat speciem cùm celerrime in aëre lucido movetur. Sic Deut. 32, 41. Habac. 3, 10. Job 20, 25. & adverte, non est inanis ille armorum fulgentium terror, vide eius effectum, *multitudinem confossorum, & ingentem numerum cadaverum* talem, qui

Eques armatus.

לַהַב חֶרֶב

בְּרַק חֲנִית

 etiam

etiam terram ipsam gravet, ut vox hebæa innuit *deniq; infinita corpora, adeo ut impingant in corpora illotum,* qui ceciderunt in acie, sic nusquam pedem efferent, aut proferent, quin impingant ita cadaverum erunt omnia plena plenè: occisorum, & ita vulneratorum, ut nequeant surgere,
קֶּגֶר quorum illud notat vox hebræa פֶּגֶר significans mortuum
גְּוִיָּה corpus, hoc vox גְּוִיָּה corpus quodcunq; etiam adhuc vivum, denotans.

Vers.4.] Tanta vero strages justo Dei judicio obtinget, cum propter summam inhumanitatem Ninevitarum jam explicatam, tum propter maximam idololatriam jam exponendam. Nam futurum est illud, quod hactenus prædixit Nahum & propter *amplitudinem scortationum* scorti pulcherrimi, & vaferrimi, *pollentis gratia,* & *magistræ præstigiarum,* veneficiorum, maleficiorumq;, quod sibi vicinas gentes, totasq; nationes subdolis suis artibus devinciebat, subijciebat etiam, tantum non *venundabat* ac ut empta mancipia pro libitu tractabat, ac agebat *scortationibus suis* & *totas familias* dementabat, atq; excantabat *suis præstigiis,* in qua parabolica allegoria juxta scripturæ stylum scortum speciosum vocat Nineven (alludens ad nomen hebræum נִינְוֵה quod sonat pulchram habitationem, ut vult Hieronymus, & cum eo multi alij) scortationes, idolatriam, quam reges Assyriæ per totum Orientem studiosè propagabant, præstigias & veneficia, artes subdolas, quibus illa usa alijs persuadebat, ut suo ritu numen suum colerent, ut exemplum quoddam luculentum testatur 2. Reg 16, 10. Venundare deniq; dicit, ita agere homines, ut sua venundata mancipia. Fundamentum hujus similitudinis est, quod quum Deus Ecclesiam sibi desponsaverit, ex eaq; sibi liberos pro-

Nineve confertur scorto.

נִינְוֵה

Fundamentum collationis.

progignat, æternum victuros, si illa turpiter Deo vero relicto ad idola confugit suæ fidei conjugalis, Deo in fœdere & sacramento initiationis datæ oblita, scortari dicitur, & idololatria ut scortatio spiritualis hinc inde describitur in biblijs. Vide ex multis hæc pauca Exod. 34, 15. 16. Deut. 31, 16. Jud. 2, 17. & 8, 27. 33. 2. Reg. 9, 22. 1. Chron. 5, 25. Esa. 1, 21, & 23, 16, 17. Esa c. 57, 3. 4. Jer. 2, 20. & c. 13, 6. 9. & 13. 27. & 23, 14. Ezech. 16, 15. 25. &c. & 23, 3. Hos. 1, 2. & 4, 12. & 5, 3. & 6, 10. Mich 1. 7. Apoc. 2, 22. & 14, 8. & 17. 2. & 18. 3. Confer quæ dicta sunt Joel. 2, 18, & supra c. 1, 2. In specie verò, quod ad hunc locum attinet, illa est collationis ratio. Sicut enim meretrix primò habet corporis formam & venustatem, quo bono Dei dono illa turpiter abutitur; sic Nineve erat urbs formosa & famosa seu celebris propter venustatem, magnitudinem, lociq; commoditatem, quibus bonis & ipsa nefariè contra Deum abusa est. Deinde sicut meretrix, ut formam spectabiliorem & amabiliorem reddat, fucos adhibet, mundumq; muliebrem, qui totus ad libidinem compositus est, ut vel lasciva corporis ostendatione amatores pelliciat; sic Nineve omnia ad ostentationem & fastum in externis referebat, & in cultu divino ritus humano ingenio valde arridentes, adhibebat, ut tantò facilius aliorum animos allicerent. Porro ut meretrix gestus corporis, dicta & facta pro cujusq; amatoris ingenio callida fingit, &, si qui his nondum trahuntur, illis philtra & veneficia parat, quibus vincat & in nassam suam pertrahat, si qui ab illa turpitudine abhorrere vel refugere visi fuerint: Sic Nineve alijs regibus ac nationibus pro cujusq; indole suam amicitiam vel offerebat, vel expetitam libens condicebat, dignitates item & opes pollicebatur & largiter conferebat ijs, qui verborum blanditijs

Idololatria est scortatio spiritualis.

In quibus conveniat Nineve cũ scorto. 1.

2.

3.

vinci non poterant. Deniq; sicut meretrix ea astutia res suas instituit, atq; eâ arte homines tractat, ut qui semel illi ani-
4. mum addixerunt, in ejus servitutem quasi pertrahantur, & ab eâ velut mancipia agantur pro libitu: Sic Nineve, quos semel in societatem receperat, sibi mancipabat, dum variis artibus tandem eos exueret imperio, in servitutem redigeret, tam animi, in sua idololatria, quam corporis, in sua tyrannide. Vendere autem seu venundare hic scripturæ phrasis est, & notat per metalepsin in possessionem tradere, tanquam venditum, ut explicatum est hoc supra Joel.3, 6. 7, 8. Amos 2,7. unde intelliges, quid sit, quando dicitur aliquis venundatus *ad faciendum malum*, h. e. à Deo justè in sensum reprobum traditus 1. Reg. 21. 20. 25. 2. Reg. 17, 17. 1. Maccab. 1, 16. Cum qua tamen phrasi cave confundas illam apostolicam de se ipso homine apud Deum in gratia constituto, ut patet ex versu 25. & 1, 2. c. 8. prolatam πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν Rom. 7, 14. Non enim simpliciter hæc, similiaq; ibidem de Apostolo dicuntur, sed secundum quid, seu propter malas carnis reliquias semper in hoc mortali corpore usq; ad vitæ finem hærentes, etiam in maximè pijs contra suam voluntatem, atq; ita malam radicem seu peccatum originis notat, propter quod olim in Adamo sit & *ipse venditus* sub peccatum, ut id ei, dum vivat, etiam invito adhæreat, Confer Rom. 5, 12. 16, 19. Hebr. 12. 1, Rom. 8, 23, 24. Qua de re aliàs cum Deo pluribus.

Vendere per metalepsin usurpatum.

Rom. 7, 14.

Vers. 5.] Nunc redeo ad Prophetæ nostri textum, ubi occasione præcedentis similitudinis idem Nineve eventurum dicit, quod scortis, quorum fœditas jam nota est; His enim amatores primùm vestes à se ipsis donatas detrahunt, quibus superbiebant: Deinde ea ignominiosè ejiciunt, ut

luto

luto conspurcentur. Ne enim Prophetam saltem agere existimes, *ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, ego,* ô Nineve, *retegam fimbrias tuas in faciem tuam,* replicabo eas sursum, ut retegaris & nuda conspiciaris, h. e. extremo dedecore te afficiam, siquidem major mulieri infamia accidere non potest, quam si ipsa retegatur, nuda videatur, & palàm omnibus ostendatur Esa. 47, 3. Jer. 13, 22. 26. Ezech. 16. 37. & id vult sequentibus verbis *ut ostendam gentibus,* quæ hactenus quasi forma tua commotæ te coluerunt, *nuditatem* & deformitatem *tuam* & *regnis* seu nationibus, quas in tui admirationem rapuisti, *ignominiam tuam,* ut agnoscant artes & fraudes, quibus eas circumvenisti, teq; propter eas oderint, & cum perspexerint tuam superstitionem, se abs te sejungant, ac veluti si amatoribus quis fœditatem nudi scorti ostenderet, etiam in illis locis, quæ natura tecta esse voluit (id quod vox hebræa prior propriè innuit, ut loci paralleli ostendunt) ipsi rei turpitudine commoti, hoc probrôse ita denudatum essent relicturi. Sic tui beneficiarij & vasali tua clade moniti, qua tuorum deastrorum patebit infirmitas, & tuam turpitudinem aspicientes, tuam religionem seu potius idolólatriam deserent.

Dedecus, mulierem denudari.

Vers. 6.] Quin in signum detestationis maximæ ego per alios *proijciens* in te *res detestandas,* veluti lutum, cœnum, stercus, qualia solent conijci in meretrices publicâ infamiâ notatas, *turpitudine te afficiam* summâ, atq; ita te conspurcabo & defœdabo, ut *disponam te, ut speculum,* eadem in te exemplum ac παράδειγμα Matth. 1, 19. vindictæ & maledictionis, ut quoties deinceps de aliquo magno supplicio aut insigni calamitate narrabitur, statim in exemplum adducaris, omnesq; in memoriam sempiternam in te respi-

Disponere ut speculum.

 cientes

cientes discant, quàm ego inhumanitatem & idololatriam detester & sis præ magnitudine plagæ tuæ talis, in quam omnes prætereuntes oculos conijciant, tanquā in speculum id quod notat hoc loco vox hebræa רֹאִי, à רָאָה i. e. vidit, ita ut conveniat cum רְאִי, quod aliâs notat speculum. Ex omnibus enim apparet hoc loco id passivè, non activè vertendum esse, sicut & sequitur in textu.

רֹאִי

Vers. 17.] *Eritq, ut unus quisq, videntium te, aberret abs te*, subducat se. te visa, fugiat, deflectat de via, conspectum tuum effugiat, teq; de industria refugiat Luc. 10, 31. 32. ac dicat *vastata* ac prorsus diruta est *Nineve, quis movebit ei?* Ellipsis est scripturæ, scilicet labia, & hæc ejus peculiaris phrasis significat alloqui aliquem seu cōsolari verbis bonis, ut sit aliquantò plusquam condolere, siquidem condolere possumus, etiam absentibus, movere seu alloqui non nisi præsentes, idq; sequens ἐξήγησις satis indicat, quæ ita habet: *Unde quæram consolatores tibi.* Interim ut constet de scripturæ analogia, vide & expende hæc loca Job. 2, 11. & 16, 5, & 42, 12. Psal. 69, 21. Esa. 51, 19. Jer. 15, 5. & 16, 5. & 22, 10. & 31, 18. & 48, 17. ac scies, quod movere alicui, sit solari aliquem.

Movere i. e. solari.

נוד *cum dativo.*

LOCI COMMUNES

Ex versu 1.]

I. *Væ*] Deus peccata atrocia tandem atrocibus pœnis vindicat, & ante væ denunciat. Potest hoc per omnia decalogi præcepta deduci, siquidem generalis est regula: Si improbus sum, Væ mihi, Job. 10, 15. Væ vobis viri impij, qui quidem dereliquistis legem altissimi, Sir. 41. 11. 12. & ut tantùm de his vitijs agamus, quæ hîc nominantur, Væ illis, qui in via Cain ambulant Epist. Jud. v. 11. Væ civitati sanguinariæ cædibusq; plenæ, Ezech. 24, 6. Habac, 2, 12. Deus perdet omnes, qui loquuntur mendacium Psal. 5, 7. Væ tibi qui spolias, Esa. 33, 1. Væ conjungentibus domum domui. Esa. 5, 8. Væ ædifi-

Væ denunciatur peccatoribus.

ædificandi domum suam injustitia, & cœnacula sua injuriâ Jer. 22, 13. Væ multiplicanti non sua Hab. 2, 6.

II. Civitati sangvinibus, id est, homicidiis refertæ] Homicidia sunt gravissima peccata, quorum atrocitatem exaggeratam vide apud alios, præsertim eos, qui in quintum decalogi præceptum scripserunt. Fieri autem hoc potest ex persona Dei, tum quod hominem ad sui imaginem condidit, tum quod toties severissimè prohibuit Gen. 9,6. Ex persona hominis, tam occidentis, qui quavis belua pejor, cum hæ non sæviant in suam speciem, quam occisi, qui fuit proxim9, omnibus modis juvandus, & si Deus extraordinariè tam graviter hæc punivit, quidni ordinariè liceat magistratui Dei vicario occidere homicidas, quod negant Anabaptistæ. *Homicidiorum detestatio.*

III. Mandatio tota est plena] Deus veritatis autor, imo ipsa veritas, mendacium maximè aversatur Zach. 8, 17. diabolus autem mendax est Joh. 8, 44. Qua de re vide eos, qui in octavum decalogi præceptum scripserunt. *Veritas amanda.*

IV. *Lacerato plena, non amovet rapinam*] Violentia & rapina, licet frequentia, maxima tamen sunt flagitia: Vide præceptum decalogi septimum, unde, qui volet, huc plurima cogerat: Mihi indicasse sufficit, qui hoc non ago, ut magna comportem volumina, aut meis folius ac bibliopolæ rebus cum aliorum damno prospiciam. *Rapina cavenda.*

Ex versu 2.]

Sonus flagelli] Qui Deum in beneficijs nolunt agnoscere patrem, coguntur eum in pœnis severum experiri judicem, & qui negligunt gratiam, tandem justam ejus sentiunt iram, Psa. 7, 12. 13. 14 Luc. 19, 42. 44, Prov, 1, 24. seqq. Leu. 26 Deut. 28 Sir. 5, 7. *Dei ira.*

I. Eques inducens flammantem gladium]

Quis fuit, horrendos primùm qui protulit enses?
Quam ferus, & verè ferreus ille fuit!

Gladiorũ abusus.

exclamat profanus poeta: Quod autem illi omnes hi sint, qui contra Dei præcepta ex destinatâ animi malitiâ peccant

decl...

declarat hic sanctus Dei Propheta, Confer v. 1. est enim bellum, una ex calamitatibus, quas Deus toti regioni rebelli solet immittere 2. Sam. 24,13. Ezech. 5,16.17. & 13,17.19. Qui igitur non vis milites audire tonantes ferro, audias Deum sonantem in verbo, & roga cum pijssimo rege, ut sit pax & stabilitas diebus tuis, Esa. 39, 8. Psal. 122, 7. 8. & 85, 9. 10. 11. 12. & 67.

Moriuntur peccatores.

II. Multitudinem confossorum ingentem numerum cadaverum] Mors omnis peccati stipendium, Rom. 5, 12. & 6, 23. violenta tamen præcipua ejus, quod fit elata manu contra Deum & proximum Psal. 55,24. Amos 6, 10; exemplo est Simri & Cosbi. Num. 25,8 14. Filij Heli, 1. Sam. 2, v. 25. & 4, 11. Balsazar, Dan. 5, 4. 30. Absolon 2. Sam. 18, 14 Her & Onan Gen. 38, 7. 9. Israelitæ 1. Cor. 10, 5. 6. 7. 8. 9, Ananias & Sapphira Act. 5, 5. 10.

Ex versu 4.]

Flagitia apertè arguenda.

I. Propter amplitudinem scortationum scorti] Scelera publica & flagitia notiora redarguantur apertè & severè 1. Tim. 5, 20. 21. & 4, 2. Tit. 1, 13. Exemplo Prophetarum, Christi, & apostolorum, vide supra c. 1, 1. L. C. II.

Idololatria cavenda.

II. Si credentes sunt Dei sponsa, Psal. 45, Eph. 5. Cantic. Cant. 1. seqq, & infideles scortum spirituale, quod ipse est ignominiose dimissurus, Ezech. 16. caveamus cum omnia alia peccata, tum præcipuè idololatriam, qua quia alij honorem & amorem sponso nostro debitum deferimus, ipse statim ad zelotypiam commovetur gravissimam, & à se expellit Jer. 3, 3. Ita tamen, ut in hac vita sit spes veniæ, ibidem v. 7. 8, Qui verò servaverit fidem in baptismo datam, huic corona justitiæ reposita est in cœlis 2. Tim. 4, 7. 8. Et hic ad nuptias agni beatas admittitur Apoc. 19, 7. 9. & 21, 9. 10.

Ex

Ex versu 5.]

Retegam fimbrias tuas in faciem tuam, ut gentibus ostendam nuditatem tuam] Quando homines bonis Dei donis abutuntur contra ipsum, his eos privat, ut agnoscant suam miseriam, & Dei, qui dederat, beneficentiam, Hos. 2, 8. 10. Ezech. 16, 17. 18. 19. 52. Sicut in genere de hominibus omnibus ostendit parabola dispensatoris iniqui Luc. 16, 1. seqq. Ne igitur dicas, dives sum, cum non noris, te esse pauperem & nudum Apoc. 3, 17. Consilium tibi do, compares tibi vestimenta alba, ut induaris, ibid. v. 18. Nam beatus, qui in adventu Domini sui vigilat, & servat vestimenta sua, ne nudus ambulet, & sernantur pudenda ipsius Apoc. 16, 15.

Donorum Dei abusus punitur.

Ex versu 6.]

I. *Projiciens in te res detestandas, turpitudine te afficiam*] Honorantes se honorat Deus, ac contemptores ejus leves fiunt, 1. Sam. 2, 30. ut evadant in caudam, h. e. sint infra omnes infimos Deut. 28, 44. Nam gloria, & honor, & pax omni operanti bonum Rom. 2, 10. Contra qui peccant in Deum, gloriam eorum ignominia commutat, Hos. 4, 7. ut saturentur ignominia præ gloria Habac. 2, 16. gloria, qua superbiebant nimium. nam ante confractionem superbia & ante lapsum alti sum spiritus, Prov. 16, 18. & 18, 12.

Pios gloria, impios dedecus manet.

II. *Edam in te exemplum*] Deus quosdam etiam in hac via punit gravissimè, ut inde alij exemplum capiant, & periculum in illis faciant, sibi quòd ex usu sit. vide hæc loca Num. 5, 21. Deut. 28, 37. & 29, 23. 1. Reg. 9. 7. 8. 2. Chron. 7, 20. Ezech. 5, 15. & 14, 8. 2. Thes. 1, 5. Hebr. 4, 10. Epistola Jud. v. 7.

A Deo eduntur exempla.

Ex versu 2.]

I. *Erit ut quisq; videntium te aberret abs te*] Notatur

 hic

Amicorũ perfidia.

hic plerorumque amicorum perfidia, de quibus verissimum est illud distichon:

Tempore felici, multi numerantur amici,
Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Vide Obad. v. 7. L. C. I. Quare si eum peraturus es amicum, in afflictione compara eum, neque cito credas te ipsum ei, &c.

πολλοὶ γὰρ πότου καὶ βρώσεως εἰσὶν ἑταῖροι. Sir. 6, 7. 8. 9. 10. 11. 12, seqq. & 12, 7. seqq.

Nullus ad amissas, ibit amicus opes.

Sicut idem experientia teste & naturæ luce monuerunt sapientes ethnici.

Impijs non est succurrendum.

II. Vastata est Nineve, quis solabitur eam] Quum pereunt improbi, cantus exercetur Prov. 11, 10. Nam homo si est oppressus propter sangvinem hominis, ad foveam usque fugiat amicus, nemo sustentet eum Prov. 28. 17. & qui alios crudeliter opprimit, meritò crudeliter opprimitur, juxta communem regulam: Ut fecisti, ita fiet tibi Obad. v. 15.

PARS POSTERIOR.

Si Alexandria potest everti, etiam Nineve.

Vers. 8] Quoniam autem videtur esse ἐκ τῶν ἀδυνάτων, ut in has angustias redigatur Nineve, exemplo rem probat Propheta, hoc modo: Non est, ô Nineve quod putes, quando superbia animi tui te seducit, Obad. 3. 4. te adeo munitam esse, atque adeo constabilivisse tuum regnum, ut Deus illud irripere nequeat. Vanam enim hanc fiduciam esse vel inde apparet, quod Deus ille longè munitiorem urbem Alexandriam Ægypti possit perdere. Cur igitur tu non capiaris & evertaris, sicut illa? *An melius esset tibi, quam No nutritiæ*, quæ est quasi mater & nutrix totius Ægypti.

No nutritia.

Ægypti, opum amplitudine & emporij celebritate, an existimas meliorem fore conditionem tuam, aut mitius tecum actum iri, quam cum illa munitissimâ Ægypti urbe, quæ jam No dicitur, sed postquam eversa est, ab Alexandro Magno, longè post reædificata, nomen ab eo accipiet, & dicetur Alexandria, quod cognomen esse No veteris destructæ & post restauratæ autores sunt hebræi, Chaldæus paraphrastes, & Hieronymus, & situs Alexandriæ è Josepho lib. 2. de bello Judaico c. 16. descriptus his verbis: Alexandria multitudine & divitijs abundans, magnitudine Jerosolymæ non impar: habet siquidem in longitudine stadia triginta, in latitudine decem. Munitur undiq; aut incommeabili solitudine aut importuoso mari, aut fluminibus, aut cœnosis paludibus, sicut & â Q. Curtio lib. 4. idem probatur, & quæ hic apud Prophetam sequuntur, quod fuerit *sita inter rivos*, vel Nilum magnum illum fluvium κατ᾽ ἐξοχὴν plurali numero dictum, ut supra c. 2, 6. qui eam cingebat, ut refert Strabo lib. 17. Commoditates inquit, habet multimodas, duo maria locum undiq; alluunt; alterum à septentrione, quod Ægyptium dicitur, alterum à meridiæ Marejas lacus, & Mareotis appellatur. Eum Nilus multis fossis è superioribus partibus tum è lateribus actus implet, per quas multò plura importantur, quam è mari, adeo ut protus, qui ad lacum est, ditior sit marino: vel cenosas paludes, & quod aquis sit circumdata, *cui præmunitio*, seu antemurale sit ipsum *mare & à mari est murus ejus*, quemadmodum in locis ex Josepho & Strabone allegatis proliyius videre est.

Est Alexandria.

Hujus situs describitur.

Vers. 9.] Neq; tantùm hæc præsidia habebat illa urbs loci naturâ, sed etiam multa auxilia externa. Nam *Æthiopia*, quæ exercitu erat quàm maximè instructa, 2. Chrôn 14, 9. &16

Æthiopia

& Ægypti potentia. & 16. v. 8. *robori ipsi erat*, & *Ægyptus* illa valde populosa, cujus erant gentes infinitæ, in qua, regnante Amasi, viginti milia urbium, teste Herodoto lib. 2. Confer Esa. 19. Jer. 46. Quin etiam *Puthæi & Lybies, ex africa tota Ier. 46, 9. erant auxilio tibi*, juverunt te, ô Alexandria strenuè, nec tamen à Nebucadnezaris à Deo immissi potentia te vindicare potuerunt, ubi tamen Phut & Lybia parum differre arbitror.

Alexandriæ eversio horrenda. Vers. 10.] Quanquam autem ita probè ab omnibus præsidijs fuit instructa, quæ ad defensionem pertinere poterant, tamen *etiam hæc deportationi fuit, abiit in captivitatem*, eversa est ubrs ipsa, & cives abducti sunt in exilium, quotquot ex bello fuerunt superstites. Nam multos sustulit in expugnatione gladius, excidium secundum omnes ætates factum est, & nullum crudelitatis genus intermiserunt Chaldæi milites, siquidem, quæ est extrema sævitiæ species, *parvuli hujus civitatis* ab illis in saxa illisi sunt 2. Reg. 8, 12. Psal. 137, 9. Esa. 13, 16. Hos. 14, 1. & quidem *in capite omnium vicorum*, passim per cumpita, ubi multorum vicorum quasi capita i. e. initia, & hoc ad majorem pertranseuntium terrorem, cum videant, neq; innoxiæ ætati parci, ut cogitent, quid se reliquis adultioribus futurum sit, ubi & *super honoratos ejus urbis* senes, aliosq; in dignitatis colocatos fastigio, *projecerunt sortem*, ut addicerentur in servitutem Obad. v. 11. *Deniq; omnes magnates ejus vincti sunt compedibus*, catenisque ferreis, quia verbum hebræum est רֻתְּקוּ unde רַתּוּק catena ferrea.

in quâ occisi parvuli.

& senes abducti,

רתק.

Propheticè hæc sunt prædicta. Notandum verò hic, quod loquatur Nahum prophetarum more, præterito pro paulò post & certissimè futuro posito, siquidem noster Propheta videtur omnino prior fuisse Jeremia & Ezechiele, sub quibus tamen No durabat, & vastanda erat Jer. 46, 25. Ezech. 30, 19. 21. quorum ille tempore

tempore Josiæ, Jer. 1, 2. hic etiam post eum, tempore deportationis Babylonicæ Prophetare cœpit, cum noster Nahum tempore Hiskiæ regis, & paulò post seqq. regum vixisse credatur ob historiam Sennacheribi, de qua cap. 1. Etsi igitur præcisè quando hæc contigerit deportatio, non annotatum est in Biblijs: tamen valde probabiliter ex locis jam citatis, & præcipuè cap. 46. Jeremiæ colligimus, facta hæc esse & impleta, quando totam Ægyptum Nebucadnezar subigeret. Ubi non est, quod excipias, ita exemplum hoc huc minus quadrare, cum inde confirmatur interitus Nineves: Prophetæ enim est Dei instinctu non minus exempla sumunt à præsentibus & futuris, quam à præteritis, ut ita cum illa viderint, etiam reliqua, quæ inde sunt probata, futura certissimè intelligant homines, vide Exod. 3, 12. 2. Reg. 19, 29. Esa. 7, 14. Matth. 24, 3. 1. Sam. 2, 34. Sic etiam Jeremias res propinquiores futuras in Prophetijs adhibet ad confirmandas eas, quæ postea longiore intervallo eventuræ sunt cap. 20, 28. 44, 49. Quod cum ita sit, probare Francisci Junij conjecturam hoc loco non possumus, quasi hæc gesta sint præterito tempore, cum illa nullo certo nitatur fundamento, quod nostra explicatio habet, etiam in notis biblicis Junij.

Quando contigerint.

Prophetæ etiam à futuris confirmãt.

Vers. 11.] Hoc vero cum satis accuratè enarrasset Nahum, porro ad Nineven se convertit, sic concludens: Quemadmodum No, urbs illa potentissima miserè peritura est, ut versu præcedente dictum est: Sic etiam tu, ô Nineve: Quemadmodum illa mero furoris divini inebriata est, sic *etiam tu inebriaberis*, id est, scripturæ stylo, non tantum calamitatibus præmeris (quod vocat ipsa bibere Obad. v. 16.) sed prorsus opprimeris, hostium pudore ac metu te abscondes, *eris*

Nineve evertetur.

Bibere inebriari.

 latj-

latitans, neq; audebis prorepere in paucis tuis residuis, nam *tu quoq; desiderabis sufficiens robur propter inimicum,* cui hoc opponas, cum te tuo privaverit.

Vers.12.] Sed fortè aliquid fiduciæ collocas in tuis præsidijs, munita urbe, arcibus, propugnaculis & populi multitudine, me vide, mihi crede, nihil est. Nam non dicam una aut altera, sed omnes *munitiones tuæ sunt* similes *ficubus* (sic enim hoc loco supplenda est similitudinis particula, quæ sæpe apud hebræos deest, & ex toto contextu facilè potest suppleri. Nunc inspiciantur hæc loca Gen. 49, 9 14. Ps. 11. 1. Prov. 10, 20. & 11. 22, & 18, 4. Mich 3, 12.) & *primitivis fructibus,* (ubi עִם conjunctionis copulativæ vim habet, ut 1. Sam. 17, 42. quemadmodum enim illæ & hi, *si moveantur saltem arbores, illico cadere solent in os comedentis,* ejus qui commesturus est, & ptopterea arborem concutit, sic tuæ munitiones facilimè dijcientur & expunabuntur, nulloq; negotio ad votum obsidentium concident, quemadmodum ficus statim abijcit suos grossos, à magno vento concussa Apoc. 6, 13.

Ellipsis particula similitudinis. עִם

Vers. 13.] Multitudinem populi quid est quod prætendas? *Ecce populus tuus* erit *ut fœminæ,* animo omninò illis tui bellatores erunt similes Esa. 3, 12. Jer. 51. 30. & 48, 41. & *quidem in medio tui,* ubi deberent se viros præstare juxta proverbia: In tuo regno, in tuo loco & fano, intra tuas præsepes, ubi unusquisque audacior, sed vident malum ad se pertingere. *Nam inimicis tuis omnino aperietur porta terræ tuæ,* ut omnia pateant, & pervia sint hostibus, arces in finibus regni exstructæ, quas claves germani dicunt, in hostium devenient manus, atq; adeo facilè, ut nihil supra ac si sua sponte aperirentur, nam *absumet ingnis,* ultionis divinæ

Viri fæminis similes.

vestes

vestes tuos. Vestes autem in scriptura notant potentiam aut robur quodvis civitatis aut regionis, & per Synecdochen, propugnacula fortissima, quibus se tutos fore credunt incolæ, ut vectibus & repagulis illi, qui sunt in ædibus, quarum januæ obdiderunt pessulum, vide 1. Sam. 23, 7. 1. Reg. 4, 13. 2. Chron. 8, 5. & 14, 7. Psal. 147. 13. Jer, 49, 31. Thren. 2, 9. Amos. 1, 5. Jon. 2, 7. Jerem. 51, 30.

Vestes i. e. potentia, propugnacula.

Vers. 14.] Tu tamen, quasi te esses defensura, ita præparabis omnia, quæ poteris: Age vero, *aquas obsidionis*, quibus sitim restinguas durante obsidione, *hauri tibi*, per Synecdochen, omnem commeatum intelligit, *firma etiam munitiones tuas*, quæ quodammodo corruerunt. Id ut possis, *prius ingredere in lutum*, idque subige, ut inde lateres, ad munitiones firmandas pares, *calca argrillam*; &, ut excoquere queas lateres jam confectos, *refice fornacem laterariam.* Hæc omnia multa alia facies quidem, sed nihil proficies, siquidem & hæc dicta sunt εἰρωνικῶς, qua de re supra c. 2, 1.

Aqua obsidionis.

Vers. 15.] Nam ibi in tuis arcibus, dum ita eris in opere, *consumet te ingnis* ultionis divinæ, & præcipue bellum (vide Amos c. 1, 4. Joel. 1, 19. & 2, 3. 30. Amos. 7, 4.) id quod sequens ἐξήγησις dicit apertius, ibi *exscindet te gladius*, devorabit, *comedet* te, metaphora sumpta ab animalibus carnivoris, ut alias os gladij pro acie dicitur, comedet te, inquam, *melolontha*, de quo genere insecti dictum est Joel, 1, 4. quamvis tu te *tam numerosam efficeres*, atque adeo, o Rex, (masculinum genus verbi hebræi id innuit) fac te numerosum, *ut melolontha*, ita ut terram ipsam quodammodo graves, ut supra vers. 3. coge exercitum copiosissimum ex milite extraneo, & tu urbs ipsa

Ignis i. e. bellum.

ipsa Nineve (id quod genus fœmininũ verbi hebræi notat) *numerosam te effice*, & multos ex tuis civibus in aciem producito, *ut locusta* magno cum agmine solet advenire, unde scriptura magnam congregationem ac multitudinem quãvis cum Locustarum copijs comparat Jud 6, 5. & 7, 12. Jer. 46, 23. Judith. 2, 11. quæ & apud hebræos propterea nomen à multitudine habent אַרְבֶּה à רָבָה multiplicavit. Hæc omnia pro eo, quantum poteris, studiosè curato, tamen hostibus non evades superior.

Multitudo confertur locustis.

Vers. 16.] Neq; est, quod spei quippiam ponas in mercatoribus tuis, quasi illi sint pro te omnia facturi, omnemq; moturi lapidem, ut salua maneas in ipsorum usum. Nam quanquam tu *negotiatores tuos multiplicasti præ stellis cæli*, hyperbolicè, proprie vero notat valde copiosè, Gen. 15, 5. & 22, 17. & 26, 4. Exod. 32, 13. Deut. 1, 10. & 10. 21. & 28, 62. 1. Chron. 27, 23. Nehem. 9, 23. tamen non proderunt tibi tempore angustiæ, nam sunt velut bruchi & melolanta, quæ sibi suisq; rebus consulunt, & postquam sibi prospexerunt de victu, abeunt. Nam ut *melolontha*, postquam *grassata est* & irruit, paulò post avolat: Sic etiam illi negociatores tui, rebus suis providentes tantum, & tibi ad regni patriæq; defensionem nihil succurrentes, citò avolabunt, cum bellum funestum ingruere viderint. Quibus tamen verbis nequaquam damnata ipsa mercatura, sed mercatorum malorum perfidia.

& stellis cæli.

Mercatores ut bruchi.

Vers. 17.] Ut vero in illis negociatoribus tuis nulla tibi consilij vel auxilij copia, sic nec in tuis ipsius principibus erit quicquam præsidij. Nam diademati & *comatuli tui*, qui comam studiosius nutriunt, ut olim abradendâ illâ abstinebant Naziræi ex voto, sunt *similes locustæ*, tum propter

Comatuli ut locustæ.

otium

otium ignavum, quandoquidem fruges tantum consumere nati, tum propter metum, quòd facile in fugam conjiciuntur, ut locustæ facilè territæ avolant, & *principes tui juniores* qui regi in aula ministrant, & peculiare dignitatis nomen ab ætate ab ortu habent Ier. 51, 27. ut dicantur טַפְסְרַיִם composita voce טַף i. e. parvulus, & סַר sive, שַׂר id est, princeps sunt sicut *locustæ locustarum* i. e. prægrantes, velut locustæ maximæ & voracissimæ ob summum luxum, ut sit גּוֹב גּוֹבַי hebraismus, similis illi, Rex regnum, Dominus dominantium, de quo Buxt. thes. p. 331. & גּוֹבַי pro גּוֹבִים, ut idem notat pag. 82. etiam illi fugam capessent, ut locustæ, quæ de nocte *tempore frigoris castra metantur per macerias* (potius verterim, quam per sepes, cum גְּדֵרָה cujus plurale hoc loco extat, significet murum è rudibus lapidibus congestis, sine calce ac cœmento) & ob copiam, justi exercitus speciem habet, sed mane *sole exorto errat*, aufugiunt, celeriter abeunt seu auolant (ut בָּרַח Cant. Cant. c. 8, 14. & φεύγειν Matth. 10, 23. accipitur) ita ut *non dignoscatur locus illius uniuscujusq;, vel ubi fuerint ipsi omnes*, sic etiam tui juniores principes diffugient hoc malo belli irruente, ut non cognoscas deinceps, ubi fuerint.

טַפְסְרַיִם

גְּדֵרָה

בָּרַח φεύγω.

Vers. 18.] Sed ne dicant Ninevitæ, ô Nahum, loqueris hactenus de hominibus inutilibus, quod nihil urbi sunt profuturi: Credo & concedo, sed scias, quod Nineve etiam habeat alios viros prudentes & rei militaris peritos. Huic igitur objectioni tacitæ quoque occurrit Propheta, *dormitabunt pastores tui*, regni proceres, vide Mich. 5, 4. 5. 6. & 7. 14. *O rex Assyriæ*, somnolenti erunt, ut animum ad cogitandum nequeant instituere, animis consternabuntur, quando sentient, non posse ad salutem converti hoc malum divini-

Pastores i. e. proceres.

tus immissum, & *jacebunt magnifici tui, abundabunt,* abundantissimè diffugient & diffundent se *populus tuus super istos montes,* dispersus ut oves, quæ carent pastore, dum *nullus eas congregat* in caulas.

Vers. 19.] Hisce jam ita expositis, conclusio subijcitur, quâ & pœnæ magnitudinem, & ejus causam præcipuam propheta repetit, ut hunc quasi aculeum in animis auditorum relinquat, quò sæpius & diligentius horum recordentur. Sic autem per gradationem progreditur: nulla est plagæ tuæ, ô Nineve, curatio, nulla mitigatio, nulla consolatio, & planè irreparabilem accepisti cladem. *Nulla est contractio fracturæ tuæ,* i. e. curatio, quia quando incipit curari vulnus, tum cutis circumcirca corrugatur, *ægra est plaga tua,* ægra, quia ægros facit, qui illâ sunt affecti, sic Ier. 14, 17. & 10, 19. & 30, 12. *quicunque audient rumorem tuum,* famam de te sparsam ad verbum, auditionem, vide Obad. v. 2. *complodent,* in signum lætitiæ suæ intus in animo conceptæ, *manu super te,* (quia hic lætantium est gestus, ut Psal. 47, 2. 2. Reg. 11, 12. Esa. 55, 12. Job. 17, 23. est legere, quantumvis diversis phrasibus) & probabiliter, siquidem ferè nullus est populus, quem tu non vexâris, & proinde meritò sibi quisque de tuo gratulabitur exitio. Nam *quem non pervasit afflictio tua jugiter?* Certè plerosque populos attigit, & proinde omnes illi nunc tandem in tua clade illâ miserabili præ lætitia gestient, dicentes: quomodo cessavit exactor, fregit Iehova baculum improborum, sceptrum dominantium Esa. 14, 4. 5.

Ægra plaga.

Complodere manu.

LOCI COMMUNES.

Ex versu 8.]

I. *An melius esset tibi quam No?*] Civitas à Deo servatus.

Civitatis salus.

vatur, Psal.46,5. 6.7. & 127, 1. Esa. 37, 35. & propter impietatem perditur, quantumvis munita Sup. c, 2, 8. L. C. I. Amos 9, 3. Hobad. v. 4.

II. Nutritia] Deus propterea societates hominum voluit institui, ut alter alterius ope juvetur: idq; præcipit generali isto mandato, ut diligas proximum tuum, sicut te ipsum, Lev.19, 18. & illo, quodcunq; vultis, ut faciant vobis homines, facite & vos ipsis Matth.7,12. Id ut tantò commodiùs fieri posit, etiam hunc ob finem secundarium (primarius enim est gloria Dei) condita sunt magna emporia, in quæ variæ importantur & exportantur merces in usum vicinorum, qui inde petere possunt, ad victum & amictum, item ad medicinam &c. necessaria:

Emporiarum finis.

Non etenim terræ ferre omnes omnia poßunt.

In emporia verô ex varijs longeq; dissitis regionibus exoticæ convehuntur merces beneficio navigationis &c. Meminerint autem hoc titulo monitæ urbes magnæ, ut sint nutritiæ, hoc est, alant potius & sustentent, quàm occidant miseros vicinos in oppidis & pagis nimio quæstui deditæ. Hoc ut innuatur in scripturâ, illæ fœminarum more describuntur, & hæc filiæ appellantur Num.21, 25.29. Iud.11, 26. Vide plura de hac re in Amos, 5, 2.

sint nutritiæ.

& fœminæ.

III. Sita inter rivos] Quia hoc loco illud beneficium urbi Alexandriæ divinitus concessum celebratur, quod fuerit sita ad aquas & fluviales & marinas (Sicut pleræq; civitates Anseaticæ) ut ita utrinq; beneficio navigationis facilius exoticæ merces posint advehi, quantum hoc sit commodum nostris tributum, quo carent urbes à mari remotiores, diligenter inculcandum est. Quemadmodum beneficium Dei magnum celebratur, quod Zabulon ad portum ma-

Beneficiū mari quid moneat.

rium habitet, ad portum navium Gen. 49, 12. Jos. 19, 10. seqq. sic Dan Jud. 5, 15. Jos. 19, 40. & Tyrus ac Sydon inde prædicantur Ezech. 27, 3. seqq. Salomon 2. Chron. 8, 18. & 9, 21. Jehoscaphat, 1. Reg. 22, 49. Nam mare propterea etiam à Deo est conditum, ut illic naves ambulent Psal. 104, 25. 26 & nautæ videant celebrentq́ Dei mirabilia opera Psal. 107, 23. seqq. & sicut Deo benedicente naves onustæ ac cum divitijs redeunt Prov. 31, 14. Sic eo irato pereunt, & ab eo confringuntur, Psal. 48, 8. 2. Chron. 20, 37. Esa. 23, 1. & 33, 14. Expectent igitur classes oceani Dominum Esa. 60, 9. cui mare & venti parent Matth. 8, 27.

Ex versu 9]

Deo fidendum, non hominibus. I. *Æthiopia robori erat & Ægyptus*] Nulla est sapientia, nullaq́ intelligentia, nullum Consilium ex adverso Jehovæ, equus aptatur ad diem prælij, sed Jehovæ est ipsa salus Prov. 21, 30. 31. Illi ergo est confidendum, non hominibus, quantum vis sint multi & potentes Psal. 62. Non enim est rex, qui servetur multitudine copiarum. potens enim non eripitur multitudine virium Psal. 33, 16. 17. 18. seqq. hi curruum & illi equorum, nos vero nominis Jehovæ Dei nostri recordamur Psal. 20, 8. 9.

Fœdera. II. Fœdera cum impijs inita parum prosunt, quando Deus puniturus est. Vide tractatum de fœderibus.

Ex versu 10.]

Civitatis excidium. I. *Et hæc de portationi fuit*] Propter idololatriam & injustitiam vastantur civitates etiam munitissimæ Mich. 1, 7. & 6, 16. & 3, 1.

Pœna dilata. II. *Parvuli si sunt*] Quo vindicta Dei tardior, eò est gravior, cum diu fuit spreta ejus longanimitas Rom. 2, 4. 5. & in externis malis sæpè malorum parentum culpam unà luere coguntur liberi Exod. 20, 5. Lev. 26, 29. Deut. 28, 32. 53.

Ex

Ex versu 11.]

I. Tu quoq; inebriaberis] Poculum est in manu Jehovæ, & vinum turbidum est plenum mixtione ex quo fudit, veruntamen feces ejus, quas expresserunt, bibent omnes improbi terræ, Psal. 75, 9. ut errent, sicut errat ebrius Iob. 12, 25. quum inebriantur, sed non vino, perfundit autem eos Iehova spiritu soporis alti Esa, 29, 9.10. Confer Esa. 51, 17.22. Jer. 25. v. 15. Esa. 24, 9.

Jehovæ ira velut merum.

II. Eris latitans] Quisquis male agit, odit lucem, Ioh. 3, 20. & quisquis male egit, coram Deo & hominibus se abscondere conatur Gen. 3, 10. sed frustra, quia oculi Jehovæ attendunt ad vias cujusq; nullæ sunt tenebræ, ubi se abscondant operarij iniquitatis Job. 34. v. 21. 22. Ne itaq; dicas, à Domino abscondar &c. Sir. 16, 17. 18. 19. 20. Impij quidem dicent in extremo die, colles tegite nos, Hos. 10, 8. Apoc. 6. 16. sed Deus omne opus adducet in judicium cum omni re occulta, sive bonum sive malum Eccl. 12, 15. 16. Vide Eph. 5. 12. 13. 14. Matth. 10, 26.

Opera tenebrarum in luce redarguentur.

Ex versu 12.]

Omnes munitiones similes ficubus] Hac & similibus parabolis de maturis fructibus Amos 8, de messe & vindemia Joel. 3. declaratur Dei longanimitas, qui non facilè antè punit, quàm completa fuerit hominum iniquitas Gen. 15, 16. & peccata sunt quasi fructus in arbore (quæ hic est homo Ps. 1, 3.) pendentes, qui multos quidem sustinent ventos, cum sunt adhuc immaturi, sed ubi jam maturuerunt, sponte sua decidunt, & totum hoc seculum est quasi ver, quo bonæ & malæ arbores, i, e. homines pij & impij parturiunt & opera edũt, sed tẽpore messis & æstatis, h. e. vitæ finis & extremi judicij cũ fructus ad maturitatẽ pervenit, illi in horrea Dei congeruntur, hi igne inextincto cõburuntur Mat. 13, 30. & 3, 12. & huc

Dei benignitas.

Opera sunt fructus.

ſpectat illa parabola de ficu, unde ſit deſumendum ſignum venturi extremi judicij Luc. 21, 29. 30. ficus vero otioſa tum exſcinditur Luc. 13. 6. 7. 8, 9. Confer Mich. 7, 1. Jer. 24, 2. ſeqq.

Ex verſu 13.]

Deus docet manus ad praliũ.

I. *Ecce populus tuus ut fœminæ*] Deus Dominus ille exercituum & fons omnis roboris, confirmat manus ad prælium Pſal, 144, 1. & cum ille non adeſt, animus maximorum bellatorum concidit Joſ. 2, 11. & 5, 1. & 7, 5. Eſai. 13, 6, Ezech 21, 7. Supr. 2, 5. L. C. I.

Reſerat portas.

II. *Aperientur inimicis portæ terræ tuæ*] Deus portas terræ alicujus claudit & reſerat, Pſal. 147, 13. 14. Joſ. 1, 3. 4. 5. 6. Hinc narrat Joſephus prodigij loco fuiſſe, quum in obſidione urbis Jeroſolymæ ferrea porta ſua ſponte ſe aperiret.

Ex verſu 14.]

Fruſtra, niſi Dominus.

Aquas obſidionis hauri tibi] Fruſtra omnia, niſi Dominus adfuerit Pſal. 127, 1. Jehova irritum facit conſilium gentium, conſilium vero Jehovæ in ſeculum conſiſtit, & beata illa gens, cujus Jehova Deus eſt, Pſal. 33, 10, 11. 12.

Ex verſu 15.]

Impij nusquam,

Ibi conſumet te ignis] Impij aut malefacientes nuſquam tuti Amos 9, 2. 3. Pſal. 139, 7. 8. 9. 10. Obad. v. 4. nec in arce regia reges, Pharao Exod. 8, 24. Belzaſar Dan 5, 30. nec in templo Sennacherib Supr. c. 1, 14. Eſa. 37, 38. Nec in aſylo Joab Exod. 21, 14 1, Reg. 2, 28. 34. Nec in mari Jonas, c. 1, 4. Nec in ſpelunca quinque reges Joſ. 10, 16. Contra pij ubiq; tuti ſunt, quia Deus adeſt illis Rom. 8, 31. 38. In igne tres Danielis

Pij ubiq; tuti.

nielis socij Dan. 11, 3. 29. In mari Exod. 14, 12. In fluvio Jos. 3, 16. Israelitæ, in navi discipuli Matth. 8, 26. Vide Hebr. 11.

Ex versu 16.)

Multiplicasti negociatores tuos, avolabunt ut melolontha] Indicatur hic, quod in amplitudine mercaturæ pleni sint multi violentiâ, quâ peccant Ezech. 28, 16. ut meritò probè cavendum suadeat sapiens, ne quis temerè ineat consilium cum mercatore de permutatione, Sir. 37, 12. Quia inter venditionem atq; emptionem peccatum ultro citroq; teritur, Sir. 27, 2. Prov. 20, 14. Interim mercatura ipsa non damnatur, cujus si tollitur abusus, manere potest usus, quod contra Anabaptistas quosdam est notandum.

Mercatura abusus.

Ex versu 17.]

Diademati tui, principes juniorum sunt locustæ locustarum] Ignavum otium, luxuria & ἀσωτία in magistratu maximè reprehenditur Prov. 31, 4. 5. Esa. 5, 11. 15. 22. 23. & 28. v. 7. 8. Hos. 7, 7.

Luxus in magistratu.

Ex versu 18.]

I. Dormitabunt pastores tui] Vigilantem oculum & aurem audientem, Dominus æquè facit utrumque Prov. 20, 12. In ira vero Deus dat personas, ad gubernandum ineptas Esa. 3, 3. 4. 5. 6. Agnoscamus igitur gratis animis, cum dedit personas aptas & idoneas Proverb. 29, 2. Eccles. 10, 13. 24. Sir. 10, 1. 2. 3.

Magistratus bonus & malus.

II. Sunt velut pastores, qui populo benè præsunt Esa. 44. ult. Jer. 23, 2. Vide Mich. 5, 2. 5. ubi autem non sunt prudentia consilia, corruit populus Prov. 11, 14. & 15. 22. disperguntúrq; ut oves, quibus non est pastor 1. Reg. 22, 17. Num. 27, 17. Judit. 11, 16. Ezech. 34, 5.

Pastores politici.

Ex

Ex versu 19.]

Impiorum exscidium

Nulla est contractio fracturæ tuæ] Morte improbum afficit afflictio, & qui oderunt justum, disperduntur Psal. 34, 22. Supra caput, 1, 9. L. C. 11. suos autem Deus percutit, & iterum obligat, vulnerat & curat, Hos. 6, 1. morte afficit, & in vitam restituit, decuit in infernum & reducit, depimit & extollit 1. Sam. 2, 6. 7. Idem Deus omnis gratiæ autor, qui vocavit nos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu, paulisper afflictos perficiat, stabiliat, roboret, fundet, ut ipsi sit robur & gloria in secula seculorum Amen. 1. Pet. 5, 10. 11.

Esai. 52. *v.* 9.

פִּצְחוּ רַנְּנוּ יַחְדָּו חָרְבוֹת יְרוּשָׁלָ‍ִם
כִּי־נִחַם יְהוָה עַמּוֹ גָּאַל יְרוּשָׁלָ‍ִם׃

I. INDEX.

Autorum, quorum ſententiæ in hoc Commentario vel laudantur vel refutantur.

II. INDEX.

Vocum Hebræarum, quarum Etymologiæ, Emphaſes, propriæ ſignificationes & differentiæ hîc declarantur.

Et Græcarum.

III. INDEX.

Verborum & Rerum Memorabilium.

Currus

Menda, Lector, ſperamus eſſe pauca: Hæc tamen, ſi placet, ita corrige. Primis paginis addantur ſuperiùs numeri. Pag. 8. in marg. lege בַּעַל p. 11. in marg. *Interrogatio.* p. 13. lin. 11. *inundationem.* pag. 15. l. 8. *eorum* pag. 20. l. 11. *turbine.* pag. 26. l. 8. *ſedationem.* pag. 32. l. 19. *quicum.* lin. 20. *in textu*, pag. 33. l. 11. *ſucceſſu.* pag. 40. l. 6. *ſubſiſtere.* Reliqua facilè emendantur. Vale.

Πάντοτε δόξα Θεῷ.

